

Zavičajni
muzej
Visoko

izložba

U POTRAZI ZA BOSANSKIM SREDNJOVJEKOVLJEM **PAVAO ANĐELIĆ**

Autor izložbe: Samra Terzić

Zavičajni muzej Visoko,
18. maja – 4. juna 2018. godine

Pavao Andelić

Pavao (ili Pavo, kako su ga često zvali) Andelić je rođen 29. februara 1920. u Sultićima u području Neretvice (Klis), općina Konjic u zemljoradničkoj porodici. Osnovnu školu je završio u Seonici 1931., nakon čega upisuje Franjevačku gimnaziju u Visokom. U navedenom gradu, u franjevačkom sjemeništu, je proveo osam godina gdje je stekao solidno klasično obrazovanje. Po završetku VI razreda odlazi u novicijat u Franjevački samostan u Gorici u Livnu na godinu dana. Po okončanju novicijata, postaje franjevac i uzima ime Jeronim/Grgur.

Po završetku Franjevačke gimnazije u Visokom 1940. upisuje Franjevačku teologiju u Sarajevu. No, teologiju nije završio. Ubrzo je izbio II svjetski rat pa Pavao odlazi u Zagreb gdje je u vihoru rata odslužio vojni rok i studirao Pravo. Godine 1947. je diplomirao na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. No, kako je uvijek bio vezan za svoj rodni kraj, Pavao se vraća u rodne Sultiće, a u Konjicu obavlja dužnost sreskog sudije u periodu 1948-1954. Dok je još bio sreski sudija Pavao je bio član KUD "Neretva" pri kojem je pohađao Sekciju za historiju.

Četiri godine po povratku iz Zagreba, upisuje vanredno historiju na Filozofskom fakultetu u Sarajevu. Sredinom 1950-ih Pavao prelazi u službu u Republički zavod za zaštitu spomenika kulture NR BiH, a ubrzo potom u Zemaljski muzej BiH. U Muzeju je takoreći ostao do svoje smrti, gdje je prošao sva zvanja stručnog usavršavanja. Godine 1957. je diplomirao, odnosno položio državni ispit na problematiči srednjovjekovnih gradova u srednjovjekovnoj župi Neretva. No, Pavao nastavlja sa stručnim i obrazovnim usavršavanjem koje je na kraju bilo okrunjeno zvanjem doktora nauka. Doktorirao je na Filozofskom fakultetu u Beogradu 30. 06. 1972. godine na arheološkoj problematiči Bobovca i Kraljeve Sutjeske.

Analizirajući djelatnost Pavla Andelića, M. Gavrilović i L. Fekeža konstatovale su da je on svoja istraživanja usmjerio u tri osnovna pravca:

1. Srednjovjekovni gradovi i naselja, sakralna arhitektura i umjetnost

Ova oblast znanstvenog interesa Pavla Andelića se može naruže povezati sa njegovim arheološkim istraživanjima. Dolaskom u Zemaljski muzej BiH sredinom 1950-ih pred Andelićem je stajao čitav svijet koji je tek trebao da se otkrije, obzirom da do tada političke prilike nisu dozvoljavale da se nacionalna arheologija jače razvija. Glavna preokupacija Andelića u ovoj oblasti bila je metodologija arheoloških istraživanja i njenog prilagođavanja ovdašnjim specifičnim uslovima. Osim na arheološkoj metodologiji, Andelić je insistirao na potrebi interdisciplinarnog pristupa (paleoetnologije, geografije i dr). Smatrao je da se na temelju arheološkog materijala omogućava "otkrivanje brojnih drugih za istoriju važnih podataka kao što su etničko-antropološki, društveni i ekonomski odnosi, tehnička kultura, nošnja itd."

Andelić je obavio veliki broj topografskih istraživanja i evidentirao značajan broj novih arheoloških nalazišta, prije svega u okolini Konjica i Visokog. Imao je dar "čitanja terena" i izvodio je zaključke na osnovu detaljno proučene topografije i toponimije i geoloških podloga. Višegodišnjim sistematskim istraživanjem Bobovca, kao i iskopavanjima na drugim gradovima kao što su Visoki, Blagaj, Borač, Jajce i Travnik, P. Andelić je bitno unaprijedio poznavanje srednjovjekovnih gradova kao fortifikacija i kao vladarskih i vlasteoskih sjedišta. Bez sumnje, među njima su najznačajniji Bobovac i Kraljeva Sutjeska, a prvi navedeni je jedini srednjovjekovni grad u BiH čiji je vladarski dvor u cijelosti istražen. Značajan doprinos Pavao Andelić je dao istraživanjima sakralnih objekata kasnog srednjeg vijeka temelja velike crkve i grobne kapele na Bobovcu, dvorske kapele u Kraljevoj Sutjesci, crkve sv. Luke u Jajcu, sv. Marije u Varošiću – podgrađe Vranduka, a posebno crkve u Arnautovićima.

2. Srednjovjekovna heraldika, sfragistika, paleografija i diplomatika

Mada se na prvi pogled stiče utisak da se Pavao relativno malo bavio heraldikom, jer se svega nekoliko jedinica iz njegovog opusa bavi isključivo ovom problematikom, njegov doprinos u ovoj naučnoj disciplini se može vrednovati tek ako se ima u vidu da je on ovoj tematiki pristupao interdisciplinarno – ponajviše s aspekta sigilografije i arheologije. U svojim djelima on je, između ostalog, riješio pitanje grba Kosača i bosanske zastave, ukazao na pojavu zvijezde u bosanskoj heraldici, identificirao grb bana Stjepana II, analizirao i bosanskoj javnosti predstavio grb sa brokata kralja Tvrtka I, a prepoznao je i znamenje vlasteoskog roda Pribinića. Takoder je prvi znanstvenik koji je u srednjovjekovnoj Bosni identificirao posebne i jasno odvojene heraldičke sisteme.

Pored sigilografije i heraldike, predmetom Andelićevih zanimanja bile su i paleografija i diplomatika. Njegov najznačajniji doprinos u paleografiji jeste revizija čitanja Kulinove ploče gdje dolazi do zaključka da natpis predstavlja prikaz "tehnološkog procesa građenja crkve".

3. Teritorijalno-politička organizacija srednjovjekovne Bosne i Huma

U šest stotina godina dugom razvoju srednjovjekovne Bosne P. Andelić je uočio i identificirao tri osnovna upravno-politička sistema: predfeudalni ili ranofeudalni, razvijeni feudalni i kasnofeudalni sistem. Za svog života Andelić je obradio niz župa poput: Krivaje ili Kamenice, Vidogošće ili Vogošće, Trstivnice. U okviru ovih tema Andelić je posvetio pažnju i nizu pitanja poput vladarskih imanja u srednjovjekovnoj Bosni, problem naselja i teritorijalnog širenja imena Bosna.

Kao naučnik i osoba svestranih interesa Pavao Andelić je ostavio pečat u više oblasti izučavanja srednjovjekovne Bosne: arheologije, sfragistike, diplomatike, topografije, političke i kulturne historije. Stoga je za svoj rad i ostvarene rezultate primio istaknuta priznanja svoga vremena. Odlikovan je Ordenom zasluga za narod, za izuzetan doprinos razvoju nauke i kulture. Dobitnik je 27-julske nagrade, nagrade „Veselin Masleša“ i Trećepaprilske plakete općine Konjic.

Ubrzo po odlasku u mirovinu Pavao Andelić je 07. 08. 1985. umro u rodnim Sultićima u svojoj kući za odmor, kako navodi njegov brat na svom na plemenitom. Dva dana poslije tu je i sahranjen. U dnevnoj štampi i nekrolozima je zabilježeno da je "iznenada preminuo", "nenadano", "prerano", da je "prije nekoliko mjeseci" otišao u mirovinu, da je bio "doskorašnji savjetnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine." Zabilježeno je i da je počinjao raditi na drugom dijelu knjige o Konjicu.

U njegovu čast je 2002. godine, povodom 15-godišnjice njegove smrti, održan u Mostaru Okrugli sto posvećen uspomeni na njegov lik i naučno djelo. U organizaciji Franjevačke teologije, čiji je student jedno vrijeme bio i Pavao, na čelu sa prof. dr. fra Markom Karamatićem i Prof. dr. Dubravkom Lovrenovićem je 14. i 15. oktobra održan naučni skup posvećen Pavlu Andeliću povodom 85. godišnjice njegovog rođenja i 20. godišnjice njegove smrti.

BIBLIOGRAFIJA RADOVA PAVLA ANĐELIĆA

◆ Srednjovjekovni gradovi i naselja, sakralna arhitektura i umjetnost u radovima Pavla Andelića

1. Srednjovjekovna kultna mjesta u dolini Konjica. GZM n.s. A, XII, Sarajevo, 1957.
2. Srednjovjekovni gradovi u Neretvi. GZM n.s. A, XIII, Sarajevo, 1958.
3. Iskopavanja na srednjovjekovnom gradu Bobovcu. Arheološki pregled (dalje: AP) I, Beograd, 1959.
4. Slavenska keramika sa Crkvine u Nerezima kod Čapljine. GZM n.s. A, XIV, Sarajevo, 1959, 175-178 + 2 table
5. Dva srednjovjekovna nalaza iz Sultića kod Konjica. GZM ns A, XIV, Sarajevo, 1959, 203-215 + 4 table
6. Srednjovjekovna nekropola u Čipuljiću kod Bugojna. AP I, Beograd, 1959.
7. Bobovac - srednjovekovni grad. AP 3, Beograd, 1961, 147-152.
8. Mamuza trebinjskog župana Grda. GZM n.s. A, XVII, Sarajevo. 1962, 173-175, lat.
9. Izvještaj o probnom iskopavanju na srednjovjekovnom gradu Borču. GZM n.s. A, XVII, Sarajevo, 1962, 159-164 + 1 tabla.
10. Grobovi bosanskih kraljeva u Arnautovićima kod Visokog. GZM n.s. A, XVII, Sarajevo, 1962, 165-171 + 1 tabla.
11. Srednjovjekovna žitna jama u Jajcu. Zbornik krajiskih muzeja (dalje: ZKM) 2, Banja Luka, 1963-1964, 38-39.
12. Jedna etapa u izgradnji srednjovjekovnog Jajca. ZKM 2, Banja Luka, 1963-1964, 50-53.
13. Bobovac, Dragovići - Mijakovići, Vareš - srednjovekovni grad. AP 6, Beograd, 1964, 125-128.
14. Kraljeva Sutjeska, Kakanj - srednjovekovni kraljevski dvor. AP 6, Beograd, 1964, 134-136.
15. Blagaj - srednjovekovni grad. AP 7, Beograd, 1965, 178-180.
16. Potoci, Mostar - srednjovekovni grob. AP 8, Beograd, 1966, 165-166.
17. Bobovac - srednjovekovni grad. AP 9, Beograd, 1967, 155-156.
18. Kraljeva Sutjeska, Kakanj - srednjovekovne palače i naselja. AP 9, Beograd, 1967, 156-157.
19. Dvori i Grgurevo, Kraljeva Sutjeska. Kakanj - srednjovekovni dvor. AP 11, Beograd, 1969, 227-228.
20. Bobovac i Kraljeva Sutjeska, stolna mjesta bosanskih vladara u XIV i XV stoljeću. Veselin Masleša, Biblioteka Kulturno nasljeđe, Sarajevo, 1973.
21. Ruševine srednjovjekovne crkve u Varošiću kod Vranduka. U: Srednjovjekovna Bosna i evropska kultura, Radovi III, Zenica, 1973, 453-469.
22. Pogled na franjevačko graditeljstvo XIV i XV vijeka. U: Srednjovjekovna Bosna i evropska kultura, Radovi III, Zenica, 1973, 201-206.
23. Skulptura vladarskih dvorova u srednjovjekovnoj Bosni. Radio II/6, Sarajevo, 1974, 369-377.
24. Historijski spomenici Konjica I. Konjic, 1975.
25. Zanimljivi primjeri srednjovjekovnog oružja iz okoline Bileće. Tribunia 6, Trebinje. 1975, 73-81, lat.
26. Krunidbena i grobna crkva bosanskih vladara u Milima (Arnautovićima) kod Visokog. GZM n.s. A, XXXIV (1979), Sarajevo, 1980, 183-247.
27. Umjetnički krug Jurja Dalmatinca i Bosna. Radovi Instituta za povijest umjetnosti 3 - 6, Zagreb, 1984, 205 - 208.
28. Uvod. Geopolitički položaj Visokog. U: Visoko i okolina kroz historiju 1, Visoko, 1984, 9 - 11.
29. Doba stare bosanske države. U: Visoko i okolina kroz historiju 1, Visoko, 1984, 101 - 309.

◆ Srednjovjekovna heraldika, sfragistika, paleografija i diplomatika u radovima Pavla Andelića

1. Srednjovjekovni pečati iz Bosne i Hercegovine. Djela ANU BiH 38, Odjeljenje društvenih nauka 23, Sarajevo, 1970, 126 + XXXII table sa 61 snimkom, lat.

2. Grbovi hercega Stjepana Vukčića Kosača na kruni jedne kućne cisterne u Dubrovniku. Tribunia I, Trebinje, 1975, 83-90, lat.
3. Pečat humskog kneza Miroslava. GZM n.s. A, XX, Sarajevo, 1965, 277-280, lat.
4. Neka pitanja bosanske heraldike. GZM n.s. A, XIX, Sarajevo, 1964, 157-172, lat.
5. Pečatnjak Bajamonta Tiepolo. GZM n.s. A, XXIV, Sarajevo, 1969, 171-175, lat.
6. Olovni pečat mletačkog dužda Michaela Stena (1400-1413). GZM n.s. A, XXIV, Sarajevo, 1969, 177-179.
7. Bosanska kraljica Doroteja Gorjanska. GZM n.s. A, XXVII-XXVIII, Sarajevo, 1973, 377-395.
8. Rukopisi studije o srednjovjekovnoj diplomatiči i sigilografiji iz zaostavštine prof. dr. Gregora Čremošnika. U: Gregor Čremošnik, Studije za srednjovjekovnu diplomaturu i sigilografiju južnih Slavena, Grada ANU BiH 22, Odjeljenje društvenih nauka 18, Sarajevo, 1976, 7-14, lat.
9. Revizija čitanja Kulinove ploče. GZM n.s. A, XV-XVI, Sarajevo, 1961, 287-308
10. Tko bi mogli biti Bret i Krsmir sa Humačke ploče? 100. godina Muzeja na Humcu (1884 - 1984), Ljubuški, 1985, 165 - 168.
11. Bosanska kraljica Doroteja Gorjanska. Iseljenički almanah Matice iseljenika Bosne i Hercegovine 19, Sarajevo, 1983, 130 - 135.
12. Povelja kralja Dabiše Čubranovićima i velikaški rod Hlivnjana. GZM n.s. A, XXXVIII, Sarajevo, 1983, 133 - 143.
13. Povelja bosanskog kralja Stjepana Dabiše u britanskom muzeju. Radovi ANU BiH 35, Odjeljenje društvenih nauka 12, Sarajevo, 1969, 285-288.
14. Originalni dijelovi dvaju bosanskih povelja u falsifikatima Ivana Tomka Marnavića. GZM n.s. A, XXVI, Sarajevo, 1971, 337-346.
15. Svjedoci u bosanskim poveljama. Odjek 26/14, Sarajevo, 1973, 21.

◆ Teritorijalno – politička organizacija srednjovjekovne Bosne i Huma u radovima Pavla Andelića

1. Trgovište, varoš i grad u srednjovjekovnoj Bosni (Prilog tipologiji naselja). GZM n.s. A, XVIII, Sarajevo, 1963, 179-194.
2. Arheološka ispitivanja. U: Lepenica -priroda, stanovništvo, privreda i zdravlje, Posebna izdanja Naučnog društva Bosne i Hercegovine 3, Sarajevo, 1963.
3. Periodi u kulturnoj historiji Bosne i Hercegovine u srednjem vijeku. GZM n.s. A, XXV, Sarajevo, 1970, 199-212.
4. Stara bosanska župa Vidogošća ili Vogošća. GZM n.s. A, XXVI, Sarajevo, 1971, 337-346.
5. Glavne etape razvoja kulturnog života u srednjovjekovnoj Bosni. U: Radio Sarajevo Treći program (dalje: Radio) 1113, Sarajevo. 1973, 265-277.
6. Barones regni i državno viće srednjovjekovne Bosne. Prilozi XI-XII/II-12, Sarajevo, 1975-1976, 29-48.
7. Srednjovjekovna župa Većenike -Večerići i postanak Mostara. GZM n.s. A, XXIX, Sarajevo, 1976, 259-279.
8. Postojbina i rod Divoša Tihoradića. Slovo 25-26, Zagreb, 1976, 231-239.
9. Ubikacija oblasti Trebotica i teritorijalno-politička organizacija bosanskog Podrinja u srednjem vijeku. GZM n.s. A, XXX-XXXI (1975-1976), Sarajevo, 1977, 243-268.
10. O usorskim vojvodama i političkom statusu Usore u srednjem vijeku. Prilozi XIII, Sarajevo, 1977, 17 - 45.
11. Srednjovjekovna župa Kamenica ili Krivaja. GZM n.s. A, XXXIII (1977), Sarajevo, 1978, 331-343.
12. Funkcija tepčije u srednjovjekovnoj bosanskoj državi. Most 6, Sarajevo, 1979, 95 - 98.
13. Bišće i Blagaj, politički centar Humske zemlje u srednjem vijeku. Hercegovina I, Mostar, 1981, 41-72.
14. Srednjovjekovna župa Primorje u Humskoj zemlji. Tribunia 6, Trebinje, 1982, 27 - 40.

15. Studije o teritorijalnopolitičkoj organizaciji srednjovjekovne Bosne. Svetlost, Sarajevo, 1982.
16. Mesnovići, Masnovići, Bubanjići - humska i bosanska vlastela. Hercegovina 2, Mostar, 1982, 79-90.
17. Srednjovjekovna humska župa Žaba, Hercegovina 3, Mostar, 1983, 35 - 56.
18. Srednjovjekovna župa Popovo. Tribunia 7, Trebinje, 1983, 61-79.
19. (s Marijan Sivrić i Tomislav Andelić), Srednjovjekovne humske župe. ZIRAL, Knjiga 101, Biblioteka Stećak, Knjiga 3, Mostar, 1999. (POSTHUMNO)

◆ Doprinos Pavla Andelića u rasvjetljavanju bosanskog srednjovjekovlja široj javnosti

1. U tudio muzejskoj vitrini (Povelja bosanskog kralja Dabiše iz 1395. godine nalazi se u britanskom muzeju u Londonu). "Oslobodenje" XXII/6668, Sarajevo, 26. XII 1966, 4.
2. Serijal od 37 bilješki u dnevnom listu "Oslobodenje", pod okvirnim naslovom. Srednjovjekovna književnost na tlu Bosne i Hercegovine, "Oslobodenje", Sarajevo, 14. VI-03. VIII 1972.
3. Bobovac i Kraljeva Sutjeska (Stolna mjesta bosanskih vladara u XIV i XV vijeku). "Oslobodenje" XXXVII/10746, Sarajevo. 06.V 1978, 10.
4. Šta je sačuvalo vrijeme – uništiće nemar (Zašto se nesvakidašnji arheološki lokaliteti u Vranjevu Selu kod Neuma nakon mukotrpнog otkopavanja moraju ponovo zatrpati?). "Oslobodenje" XLII/13143, Sarajevo, 23. I 1985, KUN VII/189, 8.

◆ Radovi objavljeni na stranim jezicima

1. Il sigillo di Baiamonte Tiepolo. Wissenschaftliche Mitteilungen des Bosnisch-Herzegowinischen Landesmuseums, Heft A, Archäologie (dalje. Wissenschaftliche Mitteilungen ...), Band II, Sarajevo, 1972, 221-225.
 2. Il sigillo piombo del doge di Venezia Michaelo Steno (dal 1400 al 1413) Wissenschaftliche Mitteilungen Band II. Sarajevo, 1972, 227-229.
 3. Un aperçu de la typologie du verre medieval en Bosnie et en Herzegovine. U: Srednjovekovno staklo na Balkanu (X-V vek), SANU, Posebna izdanja Balkanološkog instituta 3, Beograd, 1975, 167-177.
 4. Périodes dans l' histoire culturel le de la Bosnie et Herzegovine au Moyen age. Wissenschaftliche Mitteilungen ... , Band V, Sarajevo, 1975, 271-287.
 5. Der urbanistische Komplex des mittelalterlichen Visoki in Bosnien. Balcanoslavica 8. Prilep. 1979, 101-114.
 6. Dorothée Gorjanska, reine de Bosnie, Wissenschaftliche Mitteilungen ..., Band VI, Sarajevo, 1979, 289-308.
7. Marginalije o tragovima starijeg ruderstva i metalurgije u srednjoj Bosni. GZM n.s. A, XXXVIII, Sarajevo, 1983, 145-152.
 8. Bljesak iz povijesnih dubina: Irma Čremošnik, Mozaici i zidno slikarstvo rimske doba u Bosni i Hercegovini. Veselin Masleša, Sarajevo, 1984, Odjek 38/2, Sarajevo, 1985, 22.
 9. Tragovi rudarske i metalurgijske djelatnosti u okolini Konjica. U: Radovi sa simpozijuma Ruderstvo i metalurgija Bosne i Hercegovine od preistorije do početka XX vijeka, Izdaja Muzeja grada Zenice, Zenica, 1999, 229-237.
 10. (s Ibrahimpašić Fikret), Nekoliko priloga za upoznavanje tehnologije starog ruderstva i metalurgije u Bosni. U: Radovi sa simpozijuma Ruderstvo i metalurgija Bosne i Hercegovine od preistorije do početka XX vijeka, Izdaja Muzeja grada Zenice, Zenica, 1999, 221-228.
 11. Uvod. Geopolitički položaj Visokog. U: Visoko i okolina kroz historiju 1, Visoko, 1984, 9 - 11.
 12. Predgovor U: Vego, Marko, Iz istorije srednjovjekovne Bosne i Hercegovine. Svetlost, Sarajevo, 1980, 5-7.
 13. Uvod. Geopolitički položaj Visokog. U: Visoko i okolina kroz historiju 1, Visoko, 1984, 9 - 11.
 14. Biografija i bibliografija objavljenih radova dr. Pave Andelića. U: Srednjovjekovna Bosna i evropska kultura, Radovi III, Zenica, 1973, 505-506 .
 15. Hronike i rodotlovi. U: Bosanskohercegovačka književna hrestomatija J. Starija književnost, Zavod za izdavanje udžbenika, Sarajevo, 1974, 69-100.
 16. Panorame antičke Bosne: Ivo Bojanovski, Dolabelin sistem cesta u rimskoj provinciji Dalmaciji. Izdanje ANU BiH, Djela, knjiga XLII - Centar za balkanološka ispitivanja, knj. 2, Sarajevo 1974, 1-277, sa V karata i V tabli ilustracija, Odjek 3111. Sarajevo, 1978, 10.
 17. Kapitalno djelo: Kovačević-Kojić Desanka, Gradska naselja srednjovjekovne bosanske države. Veselin Masleša, Sarajevo, 1978, Odjek 3211, Sarajevo, 1979, 8-32.
 18. Predgovor U: Vego, Marko, Iz istorije srednjovjekovne Bosne i Hercegovine. Svetlost, Sarajevo, 1980, 5-7.
 19. Uvod. Geopolitički položaj Visokog. U: Visoko i okolina kroz historiju 1, Visoko, 1984, 9 - 11.
 20. Biografija i bibliografija objavljenih radova dr. Pave Andelića. U: Srednjovjekovna Bosna i evropska kultura, Radovi III, Zenica, 1973, 505-506 .
 21. Panorame antičke Bosne: Ivo Bojanovski, Dolabelin sistem cesta u rimskoj provinciji Dalmaciji. Izdanje ANU BiH, Djela, knjiga XLII - Centar za balkanološka ispitivanja, knj. 2, Sarajevo 1974, 1-277, sa V karata i V tabli ilustracija, Odjek 3111. Sarajevo, 1978, 10.
 22. Panorame antičke Bosne: Ivo Bojanovski, Dolabelin sistem cesta u rimskoj provinciji Dalmaciji. Izdanje ANU BiH, Djela, knjiga XLII - Centar za balkanološka ispitivanja, knj. 2, Sarajevo 1974, 1-277, sa V karata i V tabli ilustracija, Odjek 3111. Sarajevo, 1978, 10.
 23. Panorame antičke Bosne: Ivo Bojanovski, Dolabelin sistem cesta u rimskoj provinciji Dalmaciji. Izdanje ANU BiH, Djela, knjiga XLII - Centar za balkanološka ispitivanja, knj. 2, Sarajevo 1974, 1-277, sa V karata i V tabli ilustracija, Odjek 3111. Sarajevo, 1978, 10.
 24. Panorame antičke Bosne: Ivo Bojanovski, Dolabelin sistem cesta u rimskoj provinciji Dalmaciji. Izdanje ANU BiH, Djela, knjiga XLII - Centar za balkanološka ispitivanja, knj. 2, Sarajevo 1974, 1-277, sa V karata i V tabli ilustracija, Odjek 3111. Sarajevo, 1978, 10.
 25. Panorame antičke Bosne: Ivo Bojanovski, Dolabelin sistem cesta u rimskoj provinciji Dalmaciji. Izdanje ANU BiH, Djela, knjiga XLII - Centar za balkanološka ispitivanja, knj. 2, Sarajevo 1974, 1-277, sa V karata i V tabli ilustracija, Odjek 3111. Sarajevo, 1978, 10.
 26. Panorame antičke Bosne: Ivo Bojanovski, Dolabelin sistem cesta u rimskoj provinciji Dalmaciji. Izdanje ANU BiH, Djela, knjiga XLII - Centar za balkanološka ispitivanja, knj. 2, Sarajevo 1974, 1-277, sa V karata i V tabli ilustracija, Odjek 3111. Sarajevo, 1978, 10.
 27. Panorame antičke Bosne: Ivo Bojanovski, Dolabelin sistem cesta u rimskoj provinciji Dalmaciji. Izdanje ANU BiH, Djela, knjiga XLII - Centar za balkanološka ispitivanja, knj. 2, Sarajevo 1974, 1-277, sa V karata i V tabli ilustracija, Odjek 3111. Sarajevo, 1978, 10.
 28. Panorame antičke Bosne: Ivo Bojanovski, Dolabelin sistem cesta u rimskoj provinciji Dalmaciji. Izdanje ANU BiH, Djela, knjiga XLII - Centar za balkanološka ispitivanja, knj. 2, Sarajevo 1974, 1-277, sa V karata i V tabli ilustracija, Odjek 3111. Sarajevo, 1978, 10.
 29. Panorame antičke Bosne: Ivo Bojanovski, Dolabelin sistem cesta u rimskoj provinciji Dalmaciji. Izdanje ANU BiH, Djela, knjiga XLII - Centar za balkanološka ispitivanja, knj. 2, Sarajevo 1974, 1-277, sa V karata i V tabli ilustracija, Odjek 3111. Sarajevo, 1978, 10.
 30. Panorame antičke Bosne: Ivo Bojanovski, Dolabelin sistem cesta u rimskoj provinciji Dalmaciji. Izdanje ANU BiH, Djela, knjiga XLII - Centar za balkanološka ispitivanja, knj. 2, Sarajevo 1974, 1-277, sa V karata i V tabli ilustracija, Odjek 3111. Sarajevo, 1978, 10.
 31. Panorame antičke Bosne: Ivo Bojanovski, Dolabelin sistem cesta u rimskoj provinciji Dalmaciji. Izdanje ANU BiH, Djela, knjiga XLII - Centar za balkanološka ispitivanja, knj. 2, Sarajevo 1974, 1-277, sa V karata i V tabli ilustracija, Odjek 3111. Sarajevo, 1978, 10.
 32. Panorame antičke Bosne: Ivo Bojanovski, Dolabelin sistem cesta u rimskoj provinciji Dalmaciji. Izdanje ANU BiH, Djela, knjiga XLII - Centar za balkanološka ispitivanja, knj. 2, Sarajevo 1974, 1-277, sa V karata i V tabli ilustracija, Odjek 3111. Sarajevo, 1978, 10.
 33. Panorame antičke Bosne: Ivo Bojanovski, Dolabelin sistem cesta u rim

ОБРАЗАЦ 2 (уметак) за гимназије — OBRAZAC 2 (umetak) za gimnazije									
Бр. 1 И.		УЧЕНИК — УЧЕНИК		РОДИТЕЉ — РОДИТЕЉ (отац или мати) — (otac ili mati)		СТАРАТЕЉ STARATELJ		ДОМАЋИН — ДОМАЋИН (код кога је у стану) (kod koga je u stanu)	
Презиме и име: Prezime i Ime:		<u>Anteško Šarac</u>		Презиме и име Prezime i Ime:		<u>Anteško Šarac</u>		Презиме и име Prezime i Ime:	
Рођен: Rodjen:		29 II 1920		Занимљаве анамре Zanimljive anamne		<u>član predstavnika</u>		<u>član predstavnika</u>	
Место рођења: Mesto rođenja:		<u>Svetište (Knin, Šimunovača)</u>		Становниче Stanovanje		<u>Svetište</u>		<u>Šimunovača</u>	
Народност и поданство: Narodnost i podanstvo:		<u>Jugoslav (Jugoslovenska)</u>		Напомена: Доселен? отселен? исписао се? (одлука од полагања отпушен? полага испит по одлуци (уек навести број деловодника)?		Dosejen? otsejen? Ispisao se? (odluka od polaganja otpušten? polagao ispit po odluci (uvek na- vesti broj delovodnika)?		Napomena: Dosejen? otsejen? Ispisao se? (odluka od polaganja otpušten? polagao ispit po odluci (uvek na- vesti broj delovodnika)?	
Верописовств: Veropisovstvo:		<u>primatelj: blas.</u>		Каромена: Dosejen? отселен? исписао се? (одлука од полагања отпушен? полага испит по одлуци (уек навести број деловодника)?		Karomena: Dosejen? otsejen? Ispisao se? (odluka od polaganja otpušten? polagao ispit po odluci (uvek na- vesti broj delovodnika)?		Karomena: Dosejen? отселен? исписао се? (одлука од полагања отпушен? полага испит по одлуци (uvek na- vesti broj delovodnika)?	
УСПЕХ ИЗ ПОЈЕДИНИХ ПРЕДМЕТА — USPEH IZ POJEDINIH PREDMETA									
ПРЕДМЕТИ — PREDMETI	ПОЛУГОДИШТЕ POLUGODIŠTE				Родитељ оцени успеха и влажна Godišnja ocena uspeha i vlažna	Оцена поправ- ног испита Ocena popravnog ispita	Оцена текучег испита Ocena tečajnog ispita	Оцена поправног текучег испита Ocena popravnog tečajnog ispit	Где је и шта пре тога учио? Gde je i šta pre toga učio?
	I	II							
Верописука Veropisnica	<u>odlican (5)</u>	<u>odlican (5)</u>	<u>odlican (5)</u>			<u>odlican (5)</u>	<u>odlican (5)</u>	<u>odlican (5)</u>	I-III год. Vlado 143/32 1433/33 134
Словако-хрватско-словеначки језик Slovačko-hrvatsko-slovenački jezik	<u>odlican (5)</u>	<u>odlican (5)</u>	<u>odlican (5)</u>			<u>odlican (5)</u>	<u>odlican (5)</u>	<u>odlican (5)</u>	
Француски језик Frančuški jezik	<u>odlican (5)</u>	<u>odlican (5)</u>	<u>odlican (5)</u>			<u>odlican (5)</u>	<u>odlican (5)</u>	<u>odlican (5)</u>	
Немачки језик Nemacki jezik	<u>odlican (5)</u>	<u>odlican (5)</u>	<u>odlican (5)</u>			<u>odlican (5)</u>	<u>odlican (5)</u>	<u>odlican (5)</u>	
Латински језик Latinški jezik	<u>odlican (5)</u>	<u>odlican (5)</u>	<u>odlican (5)</u>			<u>odlican (5)</u>	<u>odlican (5)</u>	<u>odlican (5)</u>	
Грчки језик Grčki jezik	<u>odlican (5)</u>	<u>odlican (5)</u>	<u>odlican (5)</u>			<u>odlican (5)</u>	<u>odlican (5)</u>	<u>odlican (5)</u>	
Земљопис Zemljopis	<u>odlican (5)</u>	<u>odlican (5)</u>	<u>odlican (5)</u>			<u>odlican (5)</u>	<u>odlican (5)</u>	<u>odlican (5)</u>	
Историја Istorijska	<u>odlican (5)</u>	<u>odlican (5)</u>	<u>odlican (5)</u>			<u>odlican (5)</u>	<u>odlican (5)</u>	<u>odlican (5)</u>	
Природопис Prirodonopis									
Физика Fizika									
Хемија Kemijska									
Немира геометрија Nemira geometrija									
Основна геометрија Osnovna geometrija									
Основи физиологије Osnovi filozofije									
Уметност Umetnost									
Уметност Umetnost									
Хигијена Higijena	<u>odlican (5)</u>	<u>odlican (5)</u>	<u>odlican (5)</u>			<u>odlican (5)</u>	<u>odlican (5)</u>	<u>odlican (5)</u>	
Вештине — VESTINE									
Цртање Crtanje									
Писање Pisanje									
Телевизија Televizija									
Рад на компјутеру Rad na kompjuteru									
Гимнастика Gimnastika	<u>odlican (5)</u>	<u>odlican (5)</u>	<u>odlican (5)</u>						
Ручни рад Ručni rad									
Владање — Vladanje	<u>odlicno (5)</u>	<u>odlicno (5)</u>	<u>odlicno (5)</u>						
Изостави Izostaci	<u>opravdani</u> <u>opravdani</u>	<u>✓</u>	<u>✓</u>	<u>✓</u>					
	<u>neopravdani</u> <u>neopravdani</u>	<u>✗</u>	<u>✗</u>	<u>✗</u>					
Напомене о овом ученику: — Napomene o ovom učeniku:									
Учење: — Učenje: <u>čitavačevske odlične ispitne rezultate.</u>									
Владање: — Vladanje: _____									
Телесни недостаци: — Telesni nedostaci: _____									
Прилике под којима се школовао: — Prilike pod kojima se školovao: _____									
Кривице и казне: врста кривице, казне, чија је, дан и број одлуке. Kriveice i kazne: vrsta kriveice, kazne, čija je, dan i broj odluke.									
Издано му: — Izdano mu: уверење дупликат уверења duplicat uverenja Издано му: — Izdano mu: уверење дупликат уверења duplicat uverenja Свед. о: <u>marko</u> — течaj, испиту Sved. o: <u>marko</u> — tečaj, ispitu 16 VI 1935									
По члану 32 Закона о установљању нових државних школова од 3. августа 1930. год., штампак који се узима за штампак онај формулар, који се со Кривичним законом. Po členu 32 Zakona o ustanavljanju novih državnih škola 3. avgusta 1930 god., štampanac koji se uzima za štampanac onaj formulir, koji se sa Kriminalnim zakonom.									
ПЕНАТАБ. 2 DIN. CENA TAB. 2 DIN.									
Накнаде и штампе Државне штампарије Краљевине Југославије fudanje i štampe Državne štamparije Kraljevine Jugoslavije									

ОБРАЗАЦ 2 (уметак) за гимназије — OBRAZAC 2 (umetak) za gimnazije						
Бр. 1 Br.	УЧЕНИК — УЧЕНИК	РОДИТЕЉ — RODITELJ (отац или мати) — (otac ili mati)	СТАРАТЕЉ STARATELJ	ДОМАЋИН — ДОМАЋИН (код кога је у стану) (kod koga je u stanu)		
Презиме и име: Umjetnik Franjo Prezime i ime:	Umjetnik Franjo	Ustrojio je Tomislav	U. Tomislav			
Рођен: 29. II. 1920 Rodjen:	Tomislav	Prelet	Prelet			
Место рођења: Sutjesci (Konjic, Primorska) Mesto rođenja:	Sutjesci	primorska	primorska			
Народност и поданство: Jugoslovenski (jugoslovenska) Narodnost i podanstvo:	Jugoslovenski	Ustrojio od polaznika отпуштен? полага испит по одлуци (уек навести број деловног чинка)?	Ustrojio od polaznika nisi? tci. испит по одлуци (уек на- вести број деловног чинка)?			
Вероложност: umjetnik. Verolospovest:	umjetnik.	Način na koji je dobio ispit: klasi.	Napomena: Doseđen? otsežen? исписао се? (отпуштен? полага испит по одлуци (уек навести број деловног чинка)?)			
УСПЕХ ИЗ ПОЈЕДИНИХ ПРЕДМЕТА — USPEH IZ POJEDINIH PREDMETA						
ПРЕДМЕТИ — PREDMETI	ПОЛУГОДИШТЕ POLUGODIŠTE		Годишња оцена успеха и владања Godišnja ocena uspeha i vladanja	Оцена поправ- ног испита Ocena popravnog ispita	Оцена течјег испита Ocena tečnjeg ispita	Одјеца поправног течјег испита Ocena popravnog tečnjeg ispita
	I	II				Gde je i šta пре тога учио? Gde je i šta pre toga ucio?
Верољубка Veronika	odlican(5)	odlican(5)	odlican(5)	odlican(5)	odlican(5)	I-III goda. Vidno.
Српскохрватскословеначки језик Srpskochorvatskoslovenacki jezik	odlican(5)	odlican(5)	odlican(5)	odlican(5)	odlican(5)	143/32-143/34
Француски језик Frančuški jezik	odlican(5)	odlican(5)	odlican(5)	odlican(5)	odlican(5)	
Немачки језик Nemacki jezik	odlican(5)	odlican(5)	odlican(5)	odlican(5)	odlican(5)	
Латински језик Latinški jezik	odlican(5)	odlican(5)	odlican(5)	odlican(5)	odlican(5)	
Грчки језик Grčki jezik	odlican(5)	odlican(5)	odlican(5)	odlican(5)	odlican(5)	
Земљопис Zemljopis	odlican(5)	odlican(5)	odlican(5)	odlican(5)	odlican(5)	
Историја Istorijska	odlican(5)	odlican(5)	odlican(5)	odlican(5)	odlican(5)	
Природопис Prirodopis						
Физика Fizika						
Хемија Hemija	odlican(5)	odlican(5)	odlican(5)	odlican(5)	odlican(5)	
Математика Matematika	odlican(4)	odlican(5)	odlican(5)	odlican(5)	odlican(5)	
Научни геометрија Naučna geometrija						
Основне филозофије Osnovne filozofije						
Уметност Umetnost						
Хигијена Higijena	odlican(5)	odlican(5)	odlican(5)	odlican(5)	odlican(5)	
Вештине — VEŠTINE						
Цртање Crtanje						уверење uverenje
Писање Pisanje						дупликат уверења duplicat uverenja
Певање Pevanje						сведочанство 31.I.1935 svedocanstvo
Гимнастика Gimnastika	odlican(5)	odlican(5)	odlican(5)			дупликат сведочанства duplicat svedocanstva
Ручни рад Rucni rad						Свед. о ... течј. испиту Sved. o ... tečaj. ispitu
						16.II.1935
Владање — Vladanje	odlicno(5)	odlicno(5)	odlicno(5)			
Изоставци Izostanci	правдани opravdani	неправдани nopravdani				
Напомене о овом ученику: — Napomene o ovom učeniku:						
Учење: — Učenje: <u>krivice i kazne p. odlicnim uslovom.</u>						
Владање: — Vladanje:						
Телесни недостаци: — Telesni nedostaci:						
Прилике под којима се школовао: — Prilike pod kojima se školovao:						
По члану 22 Закона о установљању нових државних монопола од 3. августа 1933. год., штампар који се ухвати овдјелом овај формулар, нази се по Кривичном закону.						
Po članku 22 Zakona o ustanavljanju novih državnih monopolija od 3. avgusta 1933. god., štampar koji se uхватi ovim formularem, nazivi se po Kriminalnom zakonu.						

Бр. 1 Br.		УЧЕНИК — УЧЕНИК <i>Andelic Pavao</i>	РОДИТЕЉ — РОДИТЕЉ (отац или мати) — (otac ili mati)	СТАРАТЕЉ — СТАРАТЕЉ	ДОМАЋИН — ДОМАЋИН (код кога је у стани) (kod koga je u stanu)	
Презиме и име: Prezime i ime: Рођен: 29. II 1920. Rođen:		Презиме и име: <i>Andelic Pavao</i> Prezime i ime: <i>Pavao Andelic</i> Занимавање: <i>хемикарски инжењер</i> Stanovanje: <i>хемикарски инжењер</i>	Франко Franjo	Грачаница Gračanica	Грачаница Gračanica	
Место пољења: Mesto rođenja: Народност и поданство: Narodnost i podanstvo: Вероисповест: Veroispovest:		Сплитско-Коричко-Бринска Splitsko-Korčko-Binška	Становавање: <i>Сплит</i> Stanovanje: <i>Splitt</i>	Сплитско-Коричко-Бринска Splitsko-Korčko-Binška	Бисокот Bisokot	
<p>Напомена: Доселен? отселен? исписао се? Doselen? otseleen? ispisao se? отпуштен? полагао испит по одлуци (уек отпустети број испита?) отпустили? полагају испит по одлуци (уек на- вести број деловоткила?)</p> <p>Напомена: Доселен? отселен? исписао се? Doselen? otseleen? ispisao se? отпуштен? полагао испит по одлуци (уек на- вести број деловоткила?)</p>						
УСПЕХ ИЗ ПОЈЕДИНИХ ПРЕДМЕТА — USPEN IZ POJEDINIH PREDMETA						
Н А У К Е — NAKUKE	ПРЕДМЕТИ — PREDMETI		ПОЛУГОДИШТЕ — POLUGODISTE			
			I	II	Годишња оцена тешко у позадини Godišnja ocena teško u pozadini	
	Веронака Veronaka		вло добар (4)	одлично (5)	одлично (5)	
	Српско-хрватско-словеначки језик Srpsko-hrvatsko-slovenacki jezik		добр (3)	вло добар (4)	вло добар (4)	
	Француски језик Francuski jezik		добр (3)	добр (3)	добр (3)	
	Немачки језик Nemacki jezik		добр (4)	вло добар (4)	вло добар (4)	
	Латински језик Latiniski jezik		добр (4)	добр (4)	добр (4)	
	Грчки језик Grčki jezik		добр (4)	добр (4)	добр (4)	
	Земљопис Geografija		вло добар (4)	вло добар (4)	вло добар (4)	
	Историја Istorijska		вло добар (4)	добр (3)	добр (4)	
ВЕШТИНЕ — VESTINE	Природопис Prirodopis		добр	вло добар (4)	вло добар (4)	
	Физика Fizika		вло добар (4)	вло добар (4)	вло добар (4)	
	Хемија Kemijska		вло добар (4)	вло добар (4)	вло добар (4)	
	Математика Matematika		вло добар (4)	вло добар (4)	вло добар (4)	
	Најприме геометрија Načrta geometrija					
	Основа филозофије Osnovi filozofije					
	Уметност Umjetnost					
	Хигијена Higijena		вло добар (4)	вло добар (4)	вло добар (4)	
	ГлаголеGlagole					
	Писање Pisanje					
Певанje Pevanje						
Гимнастичка Gimnastika		вло добар (4)	вло добар (4)	вло добар (4)		
Ручни рад Ručni rad						
Владање — Vladanje		одлично (5)	одлично (5)	одлично (5)		
Изостанци Izostanci		оправдан opravdani	/	15-		
		неоправдан neopravdani	/	-		
<p>Издано му: <i>Сведочанство Svedočanstvo</i> дупликат сведочанства duplicat svedočanstva</p> <p>Свед. о: <i>тешај, испитују Sved. o tečaj, ispituju</i></p>						
<p>Кривице и казне: врста кривице, казне, чија је, дан и број одлуке.</p> <p>Krivic i kazne: vrsta krivice, kazne, čija je, dan i broj odluke.</p>						
<p>Напомене о овом ученику: — Napomene o ovom učeniku:</p> <p>Учење: — Učenje:</p> <p>Владање: — Vladanje:</p> <p>Телесни недостаци: — Telesni nedostaci:</p> <p>Прилике под којима се школовао: — Prilike pod kojima se školovao:</p>						
<small>Целулу 22 Закона о устављању нових државних монопола од 3 августа 1963 год., штампари који се уживају да штампе ове: формулат, називи се по Кривичном закону. Po članku 22 Zakona o ustanavljanju novih državnih monopolija od 3 avgusta 1963 god., štampari koji se uživaju da stampaju ove: formulari, nazivi se po Krivichnom zakonu.</small>						
<small>Издани и штампају Државне Штампарске агенције Кривичне Јединицаје Izdani i stampaju Državne Štamparske agencije Kriminalne jedinice</small>						

Redovničko oblačenie habitu iz Franjevačke provincie Bosna

ОБРАЗАЦ 2 (уметак) за гимназије — OBRZAAC 2 (umetak) za gimnazije					
Br. 2	УЧЕНИК — УЧЕНИК	РОДИТЕЉ — RODITELJ (отац или мати) — (otac ili mati)	СТАРАТЕЉ — STARATELJ	ДОМАЋИН — ДОМАЋИН (код кога је у стану) (kod koga je u stanu)	
Презиме и име: Prezime i ime:	Ante <i>Ante</i>	Презиме и име Prezime i ime:	Ante <i>Ante</i>	Занимљаве Zanimanje:	Карл <i>Karl</i>
Рођен: Rodjen:	29. februar 1920	Становље Stanovanje:	Карл <i>Karl</i>	Напомена: Napomena:	У првоместном u prvomestnom
Место рођења: Mesto rođenja:	Суботица — Kragujevac	Становље Stanovanje:	Суботица <i>Sloboda</i>	Народност и поданство: Narodnost i podanstvo:	Југословенски — jugoslovenski
Вероисповест: Veroispovest:	нишко србитељка	Становље Stanovanje:	Суботица <i>Sloboda</i>	Народност и поданство: Narodnost i podanstvo:	Југословенски — jugoslovenski
УСПЕХ ИЗ ПОЈЕДИНИХ ПРЕДМЕТА — USPEH IZ POJEDINIH PREDMETA					
ПРЕДМЕТИ — PREDMETI	ПОЛУГОДИШТЕ POLUGODIŠTE		Годишња оцена успеха и владања Godišnja ocena uspeha i vladanja	Очена поправног испита Ocena popravnog ispitna	Очена течјег испита Ocena tečajnog ispitna
	I	II	III	IV	V
Вероника Veronica	отличан (5)	отличан (5)	отличан (5)		
Српскохрватскословенски језик Srpskohrvatskoslovenački jezik	врло добар (4)	врло добар (4)	врло добар (4)		
Француски језик Francuski jezik	врло добар (4)	отличан (5)	отличан (5)		
Немачки језик Nemacki jezik					
Јапански језик Japanski jezik	врло добар (4)	отличан (5)	отличан (5)		
Турски језик Grčki jezik	врло добар (4)	врло добар (4)	врло добар (4)		
I	Земљопис Geografija	врло добар (4)	отличан (5)	отличан (5)	Visoko I - VI.
Историја Istoria	врло добар (4)	отличан (5)	отличан (5)		
Природопис Prirodopis	врло добар (4)	врло добар (4)	врло добар (4)		
Физика Fizika	добр (3)	врло добар (4)	врло добар (4)		
Хемија Hemija	врло добар (4)	отличан (5)	отличан (5)		
Математика Matematika	добр (3)	врло добар (4)	врло добар (4)		
Најпримећа геометрија Načinjna geometrija					
Основне филозофије Osnovne filozofije					
Уметност Umetnost					
Хигијена Higijena					
H A Y K E N A U K E	ВЕШТИНЕ — VESTINE				
Цртанje Crtanje					уверење uverenje
Писање Pisanje					дупликат уверења duplicat uverenja
Певање Pevanje					сведочанство svedočanstvo
Гимнастика Gimnastika					дупликат сведочанства duplicat svedočanstva
Ручни рад Ručni rad					Свед. о <i>tečaj. испиту</i> Sved. o <i>tečaj. ispitnu</i>
Владање — Vladanje	отличан (5)	отличан (5)	отличан (5)		
Изоставни <i>оправданi</i> Izostavni <i>opravdani</i>	9	—	9		
Изоставни <i>неоправданi</i> Izostavni <i>neopravdani</i>	—	—	—		
Напомене о овом ученику: — Napomene o ovom učeniku:	Кривице и казне: врста кривице, казне, чија је, дан и број одлуке. Krivice i kazne: vrsta krivice, kazne, čija je, dan i broj odluke				
Учење: — Učenje:					
Владање: — Vladanje:					
Телесни недостатци: — Telesni nedostaci:					
Прилике под којима се школовао: — Prilike pod kojima se školovao:					
По члану 22 Закона о установљању нових државних монопола од 3. августа 1893 год., штампар који се ухвати да штампа свај форулак казни се по Кривичном закону Po členu 22 Zakona o stvrdavljanju novih državnih monopolija od 3. avgusta 1893 god., štampar koji se uхватi da stampa sve forulak kazni se po Krivichnom zakonu.					
Po članu 22 Zakona o stvrdavljanju novih državnih monopolija od 3. avgusta 1893 god., štampar koji se uхватi da stampa sve formular kazni se po Krivichnom zakonu.					
Надлеђе и штампаја Државне штампарије Краљевине Југославије — Beograd, izdaje i štampa Državne štamparije Kraljevine Jugoslavije — Beograd.					
ПРИНА ТАБ. 2 ДИН. СЕНА ТАБ. 2 DIN.					

Andelićev svjedočanstvo o završenom sedmom razredu Franjevačke klasične gimnazije u Visokom (školska 1938/1939. godina)

OBRAZAC 2 (umetak) za gimnazije — OBRAZAC 2 (umetak) za gimnazije							
Br. 1 Br.	УЧЕНИК — УЧЕНИК	РОДИТЕЉ — RODITELJ (отац или мати) — (otac ili mati)	СТАРАТЕЉ — STARATELJ				
Презиме и име: Prezime i ime:	Antelija Petarović Jeronim	Презиме и име: Prezime i ime:	Antelija Petarović Jeronim				
Роден: 29. фебруар 1920 Rodjen:		Занимање: Zanimanje:	Становање: Stanovanje:				
Место рођења: Mesto rođenja:	Suticci Konjic Hrvatska	Напомена: Досељен, отсељен, исписао се, отпуштен? Полагао испит по одлуци (увек највећи број деловодника).					
Народност и држављанство: Narodnost i državljanstvo:	Хрватски	Напомена: Doseđen, otseljen, Ispisao se, otpušten? Polagao ispit po odluci (uvek najveći broj televodnika).					
Веросповест: Verospovest:	Хришћански						
УСПЕХ ИЗ ПОЈЕДИНХ ПРЕДМЕТА — USPEH IZ POJEDINIH PREDMETA							
ПРЕДМЕТИ — PREDMETI	ПОЛУГОДИШТЕ POLUGODIŠTE		Годишња оцена успеха и владања Godišnja ocena uspeha i vladanja	Оцена поправног испита Ocena popravnog ispitna	Оцена течјег испита Ocena tečajnog ispitna	Оцена поправног течјег испита Ocena popravnog tečajnog ispitna	Где је и шта pri toga učio? Gde je i šta pre toga učio?
	I	II					
Вероника Veronika	00/100	00/100	00/100	00/100	00/100	00/100	I - VII. 9.
Српски језик Srpski jezik	00/100	00/100	00/100	00/100	00/100	00/100	1931 - 1936
Бројевно-математички језик Brojevno-matematički jezik	00/100	00/100	00/100	00/100	00/100	00/100	32
Француски језик Frančuški jezik	00/100	00/100	00/100	00/100	00/100	00/100	75,00
Немачки језик Nemacki jezik	00/100	00/100	00/100	00/100	00/100	00/100	
Латински језик Latinski jezik	00/100	00/100	00/100	00/100	00/100	00/100	
Грчки језик Grčki jezik	00/100	00/100	00/100	00/100	00/100	00/100	
Историја Istorijske znanosti	00/100	00/100	00/100	00/100	00/100	00/100	Novičaj 1937
Земљески Zemljopis	00/100	00/100	00/100	00/100	00/100	00/100	
Природопис Prirodonis	00/100	00/100	00/100	00/100	00/100	00/100	
Физика Fizika	00/100	00/100	00/100	00/100	00/100	00/100	
Хемија Kemijske znanosti	00/100	00/100	00/100	00/100	00/100	00/100	
Хигијена Higijena	00/100	00/100	00/100	00/100	00/100	00/100	
Математика Matematika	00/100	00/100	00/100	00/100	00/100	00/100	
Научна геометрија Naucna geometrija	00/100	00/100	00/100	00/100	00/100	00/100	
Уметност Umetnost	00/100	00/100	00/100	00/100	00/100	00/100	
Основне филозофије Osnovni filozofije	00/100	00/100	00/100	00/100	00/100	00/100	
Цртање Crtanje	00/100	00/100	00/100	00/100	00/100	00/100	
Писање Pisanje	00/100	00/100	00/100	00/100	00/100	00/100	
Певање Pevanje	00/100	00/100	00/100	00/100	00/100	00/100	
Гимнастика Gimnastika	00/100	00/100	00/100	00/100	00/100	00/100	
Ручни рад Ručni rad	00/100	00/100	00/100	00/100	00/100	00/100	
Владање — Vladanje	00/100	00/100	00/100	00/100	00/100	00/100	
Изостанци Izostanci	5			5			
Према томе ученик је с <u>00/100</u> успехом свршио <u>05m</u> (<u>VIII</u>) разред. Premma tome učenič je s 00/100 uspehom svršio 05m (VIII) razred.							Издано ми — Izdano mi:
Напомене о овом ученику — Napomene o ovom učeniku:							Уверење Uverenje:
Учење — Učenje:							Дупискат уверења Duplicat uverenja:
Владање — Vladanje:							Сведочанство Svedočanstvo:
Телесни недостаци — Telesni nedostaci:							Дупискат сведочанства Duplicat svedočanstva:
Прилике под којима се школовао — Prilik pod kojima se školovao:							Сведочанство о <u>05m</u> Svedočanstvo o 05m
Krivice i kazne: <u>05m</u>							тешко испиту tečaj. ispitu
Кривице и казне: врста кривице, казне, чија је, дан и број одлуке. Krivice i kazne: vrsta krivice, kazne, čija je, dan i broj odluke.							
Напомене о овом ученику — Napomene o ovom učeniku:							
Учење — Učenje:							
Владање — Vladanje:							
Телесни недостаци — Telesni nedostaci:							
Прилике под којима се школовао — Prilik pod kojima se školovao:							
Кривице и казне: <u>05m</u>							
По члану 22 Закона о установљивању нових државних монопола од 3. августа 1903. год., штампар који се ухваћа да штампа ову формулар назив се по Кривичном закону. Po članku 22 Zakona o ustanavljanju novih državnih monopolija od 3. avgusta 1903. god., štampar koji će uhvati da stampa ovu formular naziv se po Kriminalnom zakonu.							
Рођен 22. Екватора у настављању нових државних монопола од 3. августа 1903. год., štampar koji će uhvati da stampa ovu formular kazni se po Kriminalnom zakonu.							
Надлеђе и штампа Државне штампарије Краљевине Југославије — Beograd. Izdaje i stampa Državne štamparije Kraljevine Jugoslavije — Beograd.							

Andelićev svjedočanstvo o završenom osmom razredu Franjevačke klasične gimnazije u Visokom (školska 1939/1940. godina)

СОЦИЈАЛИСТИЧКА ФЕДЕРАТИВНА РЕПУБЛИКА ЈУГОСЛАВИЈА
СОЦИЈАЛИСТИЧКА РЕПУБЛИКА СРБИЈА

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ

ДИПЛОМА

О ДОКТОРАТУ ФИЛОЗОФИЈЕ

РЕКТОР УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ И ДЕКАН ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА, СВОЈИМ ПОТПИСИМА И ПЕЧАТОМ УНИВЕРЗИТЕТА ПОТВРЂУЈУ
ДА ЈЕ ПАВАО АНЂЕЛИЋ, РОЂЕН 29. ФЕБРУАРА 1920. У СЕЛУ СУТЛИЋИ,
ПОШТО ЈЕ 1947. ГОДИНЕ СТЕКАО ВИСOKУ ШКОЛСКУ СПРЕMU НА ПРАВ-
НОМ ФАКУЛТЕТУ СВЕУЧИЛИШТА У ЗАГРЕБУ, ОДБРАНИО ДОКТОРСКУ ДИ-
СЕРТАЦИЈУ НА ДАН 30. ЈУНА 1972. ГОДИНЕ НА ФИЛОЗОФСКОМ ФАКУЛТЕТУ
ПОД НАСЛОВОМ „СЛЕДИШТА БОСАНСКИХ ВЛАДАРА У СРЕДЊЕМ ВИЈЕКУ“
И ТИМЕ ИСПУНИО УСЛОВЕ ЗА СТИЦАЊЕ НАУЧНОГ СТЕПЕНА

ДОКТОРА ФИЛОЗОФИЈЕ

НА ОСНОВУ ТОГА ИЗДАЈЕ МУ СЕ ОВА ДИПЛОМА КОЈОМ СТИЧЕ
ТИТУЛУ ДОКТОРА ФИЛОЗОФИЈЕ КАО И ПРАВА КОЈА МУ ПО ЗАКОНУ ПРИ-
ПАДАЈУ.

У БЕОГРАДУ, 26. ЈАНУАРА 1973. БР. 214/1.

ДЕКАН
ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА

ДР ДЕЈАН МЕДАКОВИЋ

РЕКТОР
УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

ДР ЈОВАН ГЛИГОРИЈЕВИЋ

SOCIJALISTIČKA REPUBLIKA BOSNA I HERCEGOVINA
ODBOR ZA DODJELJIVANJE DVADESETSEMOJULSKE NAGRADA

DIPLOMA

POVODOM 27. JULIA, DANA USTANKA NARODA BOSNE I HERCEGOVINE,
DODJELJUJE SE
DVADESETSEMOJULSKA NAGRADA

dr Pavlu Andeliću

ZA DELO "BOBOVAC I KRALJEVA SUTJESKA"

U SARAJEVU 27. JULIA 1974 GODINE

PREDsjEDNIK ODBORA

[Signature]

SOCIJALISTIČKA REPUBLIKA BOSNA I HERCEGOVINA

REPUBLIČKI SAVJET ZA KOORDINACIJU NAUČNIH DJELATNOSTI

ODBOR ZA DODJELU NAGRADA "VESELIN MASLEŠA"

SARAJEVO

BROJ: 421 -1/71

16. APRILA 1971. G.

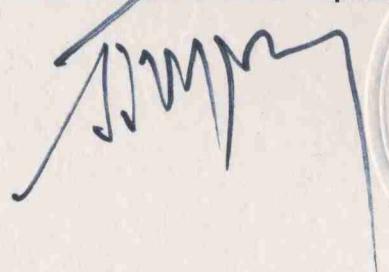
Na osnovu člana 76.-78. Zakona o naučnim djelatnostima (Službeni list SRBiH, broj 22/66) i člana 1. Zakona o izmjeni i dopuni Zakona o naučnim djelatnostima (Službeni list SRBiH, broj 40/68), člana 2. i 14. Pravilnika o dodjeli nagrada „Veselin Masleša”, Odbor za dodjelu nagrada „Veselin Masleša” na sjednici od 9. aprila 1971. godine donio je odluku da se

P a v l u A n d j e l i c u

višem kustosu Zemaljskog muzeja u Sarajevu, za 1971. godinu dodijeli nagradu „Veselin Masleša” za naučno djelo „SREDNJOVJEKOVNI PEČATI IZ BOSNE I HERCEGOVINE”.

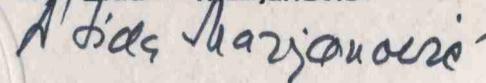
PREDSJEDNIK ODBORA

Prof. dr Abdurahman Tupara

PREDSJEDNIK SAVJETA

Dr Sida Marjanović

Nada Marjanović

Otkriveni stećci u Milima tokom arheoloških istraživanja 1967. godine

Otkriveni grobovi u Milima tokom arheoloških istraživanja 1967. godine

CULTURA

ARHEOLOŠKI RADOVI NA SREDNJEVJEKOVNIM LOKALITETIMA U ARNAUTOVIĆIMA I STAROM GRADU VISOKI

U okviru programa SO Visoko o izradi Monografije Visokog, u mjesecu junu i julu 1976. g. — vršeni su arheološki radovi na ostacima većeg sakralnog kompleksa — franjevačke crkve st. Nikole iz XIV vijeka u Arnautovićima i na srednjevjekovnom gradu Visoki.

Radovima je rukovodio Pavlo dr. Anđelić, viši naučni saradnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu uz saradnju Tihomira Glavaša, kustosa iz Zemaljskog muzeja u Sarajevu, Nataše Šahinović, kustosa iz Zavičajnog muzeja u Visokom i Zvonka Bojića, apsolventa arheologije iz Zagreba. Radove su izvodili radnici Stambeno-komunalnog preduzeća »Visočica« iz Visokog.

Prve arheološke radove na lokalitetu srednjevjekovne crkve u Arnautovićima obavio je Zemaljski muzej iz Sarajeva 1909. i 1910. g. Radovima je rukovodio tadašnji kustos muzeja Karlo dr. Pać, ali su njihovi rezultati ostali neobjavljeni.

Nešto više podataka o objektu kasnije je dao Vlado dr Čorović, istakavši da se u Arnautovićima nalazi crkva iz vremena bosanskih kraljeva, djelimično sagrađena na temeljima starije crkve, a ova na temeljima rimske zgrade.

Sređujući srednjevjekovnu zbirku u Zemaljskom muzeju Pavlo dr Anđelić našao je par kutijica sa grumenima zemlje

i zlatne žice. Kad ih je očistio otkrio je fragmente vezenog kraljevskog grba na brokatu. Uz njih je bila i ceduljica sa zapisom da je to nađeno u selu Arnautovićima, u grcu u oltaru crkve. Skelet je bio u drvenoj »kistici« prekriven »bošćom« od koje ostaše samo fragmenti veza. Vezene aplikacije su u stvari grb kralja Tvrtka I., što ukazuje na to da je on tu i sahranjen.

Godine 1967. Zavičajni muzej u Visokom obavio je sondažno iskopavanje na lokalitetu. Sonda je imala pravac SI-JZ, a kvadratnom mrežom bio je obuhvaćen dio zida apside i grobovi oko njega kao dio veće nekropole oko crkve.

Nedavno je u Zemaljskom muzeju pronađen originalan Pačev plan crkve u Arnautovićima. Iz njega se jasno vidi da se radi o tri objekta iz različitih vremenskih perioda, sagrađenih jedan na drugome. Nad ostacima neke rimske građevine je manja jednobrodna crkva sa polukružnom apsidom, a sve to ulazi u supstruktiju veće crkve iz XIV vijeka.

Iz oblika osnove vidi se da ima karakteristike graditeljstva franjevačkog reda — da je dvoranskog tipa i da stilski pripada gotici. Osim toga vidi se da ima četvrtasti naos, nagašen oltarski prostor, poligonalnu apsidu, jake zidove i kontrafore na uglovima apside

i bočnim zidovima naosa. U sjeveroistočnom uglu crkve je manji aneks — sakristija.

Ovogodišnji radovi na lokalitetu revizionog su karaktera, a imaju za cilj otkopavanje temelja i zidova objekta u njihovoj sačuvanjoj visini, da se ispita stanje njihove očuvanosti u cilju poduzimanja mjera za zaštitu od daljeg propadanja ostataka tog značajnog spomenika kulture za istoriju srednjevjekovne Bosne.

U ovom terminu izvučene su konture osnove objekta i grobnica na zapadnoj i djelimično na južnoj strani njegovoj, uklonjene su deponije zemlje uz bočne strane i sa objekta djelimično, a oslobođanje unutrašnjeg prostora od debelog sloja zemlje djelimično je završeno u sakristiji i započeto u apsidalom prostoru.

Radovi su sada prekinuti, a radilište spremljeno za njihov nastavak.

Uporedno sa radovima na

srednjevjekovnom sakralnom

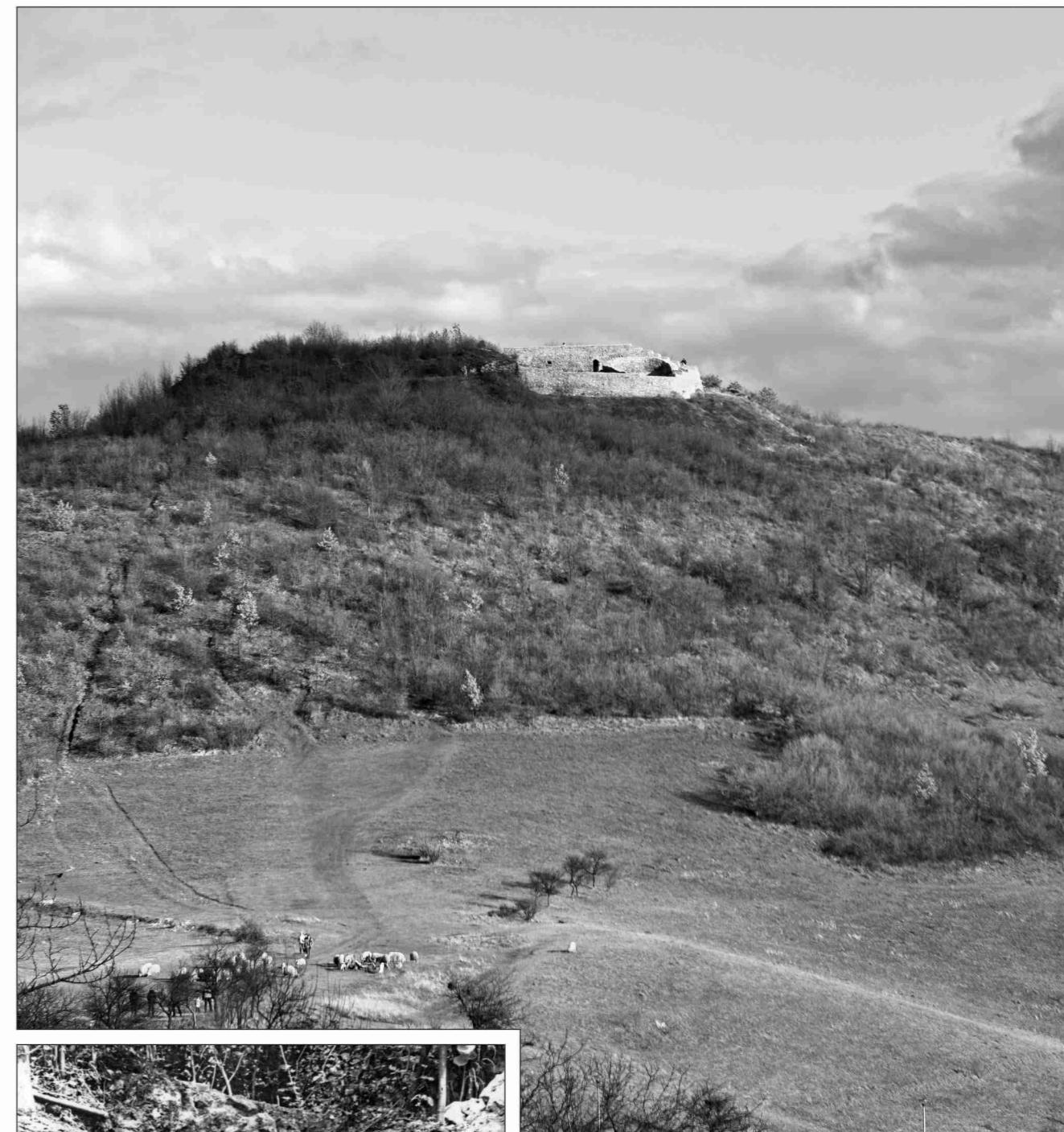
kompleksu u Arnautovićima,

na srednjevjekovnom gradu

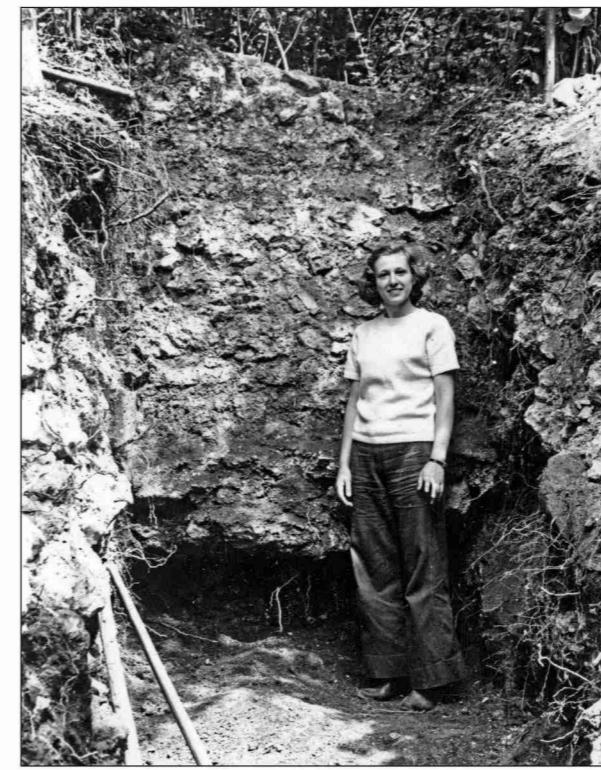
Visoki kopana je probna sonda.

Iako je u srednjem vijeku bio značajan upravni, administrativni i trgovачki centar, u kome su povremeno boravili bosanski kraljevi, grad Visoki do sada nije detaljnije arheološki istraživan. Spominje se u bosanskim srednjevjekovnim povijesnim, dubrovačkim i stra-

Nataša Šahinović

Današnji izgled srednjovjekovnog grada Visoki

Nataša Šahinović, tadašnji kustos Zavičajnog muzeja Visoko, na sondažnim iskopavanjima srednjovjekovnog grada Visoki 1976. godine

Sondažna iskopavanja srednjovjekovnog grada Visoki 1976. godine

Павао Анђелић:

Бобовац и Краљева Сутјеска

Столна мјеста босанских владара у XIV и XV вијеку

Политичка средишта једне земље по правилу су и значајни центри у сferi културе. Када се ради о средњовјековној Босни, онда првенствено треба помићи на Бобовач и Краљеву Сутјеску. Та су мјеста од половине XIV столећа, па све до пада под Турке 1463. године, без сумње најзначајнија средишта политичког живота босанских држава.

Краљева Сутјеска је данас нешто веће село (и то само у мјесним релацијама), а континуитет живота у њој никада nije bio са свим прекинут. На Бобовцу су Турци неко време држали мању војну посаду, али већ од почетка XVII столећа град је потпуно пуст.

И Бобовач и Краљева Сутјеска леже у слијном подручју речицама Трстеницима, која тече од сјевера према југу и улијева се у Босну код Чатића, недалеко од данашњег Кањина. Карактеристично је да Сутјеска припада крајњем рубу долине ријеке Bosne, док је Бобовач смјештена у изразито планинском подручју (надморска висина града је око 900 м, а околна брда су мањом висином око 1.000 м). Међусобна удаљеност Бобовца и Краљеве Сутјеске износи свега 4–5 km зракчне линије, па је понекада Сутјеска називана и предgrađem Бобовца.

Археолошка истраживања на Бобовцу и у Краљевој Сутјесци организира је Земаљски музеј Босне и Херцеговине у Сарајеву. Теренски радови трајали су од 1959. до 1970. године, а основни резултати истраживања објављени су у студији Павла Анђелића «Бобовач и Краљева Сутјеска, столна мјеста босанских владара у XIV и XV столећу» коју је крајем 1973. године објављено сарајевском издавачком предuzeću «Веселин Масленица».

◊ Главни и најтврђи град босанске државе

Дворани босанских владара среће вијека, према повijesnim изворима, постојали су у Бобовцу, Сутјесци, Подвиском, Моштрама код Високог, Крешеву, Неретви (Коњицу) и Јајцу. Дворови у Бобовцу, а можда и у Крешеву, налазили су се унутар градских бедема, док су остали стајали као самостalni objekti u слобodnom prostoru. Судећи по броју сачуваних документa, владари су — бар у XIV и XV столећу — најчешће бравиди у Сутјесци, затим на Бобовцу, па у Подвиску и, пред крај самostalnosti, у Јајцу. Дворови у Неретви (Коњицу), Крешеву и Моштрама izričito су споминuti само појedanput. Бобовач, Сутјеска, Подвиски и Јајце smatrani су i formalnima stolnim mjestima, a koliko se može zaključivati po rezultatima arheoloških istraživaњa, i naјveće građevinske objekte imali su davorovi u Sutјесci i na Бобовцу.

Двор на Бобовцу први пут се спомиње у једном писму бана Твртка (пурна ностра суб цастро Бобоваз), а то је свега шест година након првог спомена Бобовач као града. Као је у то доба Твртко био врло млад и још се није био усталio на банској пријестoљu, то је оправ-

ljima su bila сахрањeni tri kralja i jedna kraljica (Остоја, Твртко II, Томаш, te đorotja Gorjanska, жена Tvrte II).

Архitektonika dekoracija na Bobovcu ima osnovne karakteristike gotičkog stila, ali je po mnogočemu specifična i donesle vezana za starije domaće tradije (niski reljef, oponašanje duboreza, karakteristične zone ukrašavanja, neki motivi i sl.).

Za grobu kapelu i kompleks sakralnih objekata vezan je i posleban arheološki kurikozum — naplaš triju crkvenih zvona, koja su očito bila sakrivena pred turskom opasnošću. Jelino od tih zvona nosi i godinu izrade (1410) i ime najstarije poznate dubrovačke keramike Marka Pribyslava (Radošalija).

Citne arheološke nalazi sa Bobovca obuhvaćaju: fragmente keramike i stakla, zatim prezent od metala, otplate hrane i sl.

U keramici su zanimljivi — i jedinstveni — nalazi pečniksa sa natpisom koji spominje kralja Tvrte II, zatim keramicki svjetiljke.

Nalazi stakla takođe su zanimljivi.

Dvor u Sutјeski gradio je, kako izgleda, ban Stjepan II paralelno sa dvorom na Bobovcu. U svakom slučaju, dvor je bio izgrađen do 1349.–1350. godine, kada ga je srpski car Dušan osvojio i zapao. U kapeli srušenog dvora zbor bosanskih vladara je, zaјedno sa kraljem Tvrtem I. i njegovom majkom, 1378. godine položio prisegu na svečanu povetu kojom su potvrđene povlastice Dubrovčana u bosanskoj državi. Godine 1406. Puto od Ozeora, zapovjednik planjnika u vojsku ugarsko-hrvatskog kralja Žigmunda, stazio je do temelja srušenog dvora, a zatim osvojio i Bobovac. Po smislu brojnih dokumenta vidi se da je dvor bio obnovljen. Končano je porušen, 1463. godine u vrijeme turskog osvajanja Bosne.

Prilikom turskog osvajanja gradio je, a zatim zaštam i u velikoj mjeri zaјedno sa gradskim bedemima, porušen.

Tvori se naknadno neke dijelove dvorskog kompleksa (sa dijelom gradskih bedema) popravili i adaptirali, pa su tu držali manju vojnu posadu, ali već od početka XVII stoljeća grad je potpuno pust.

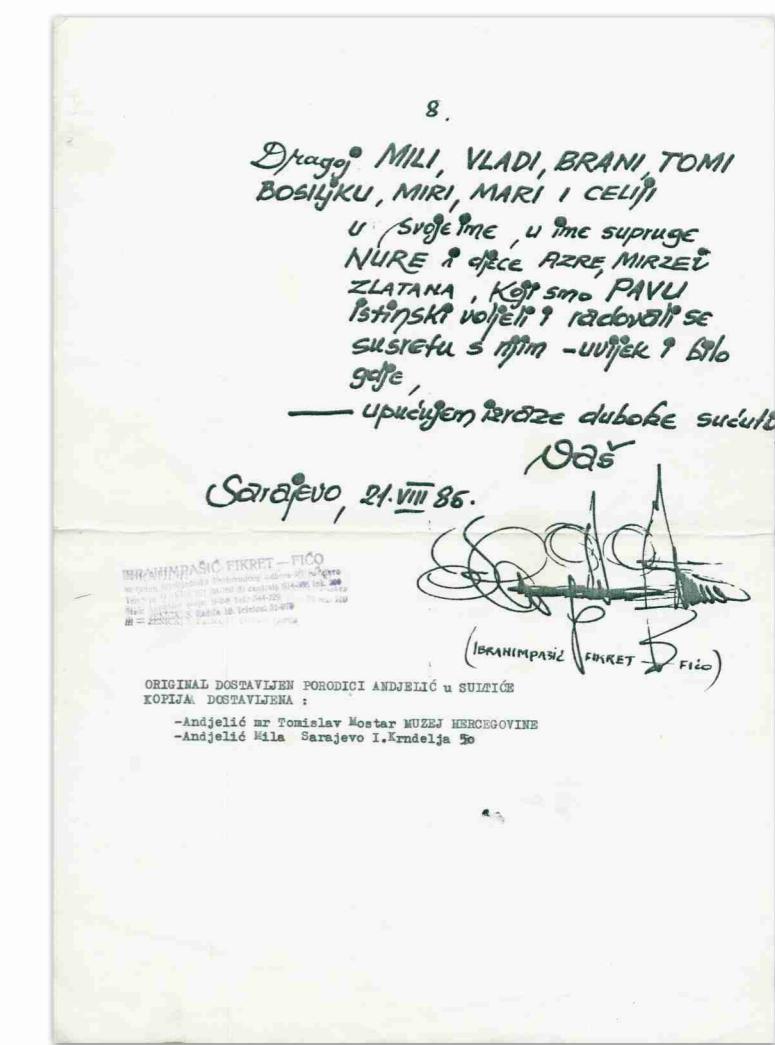
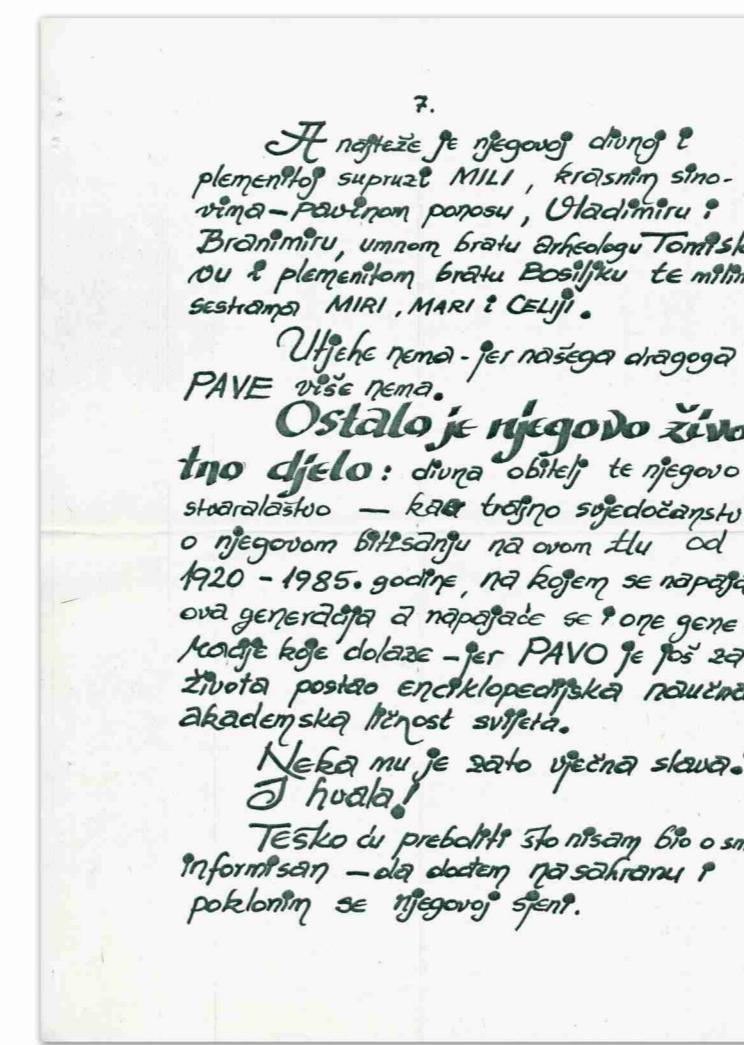
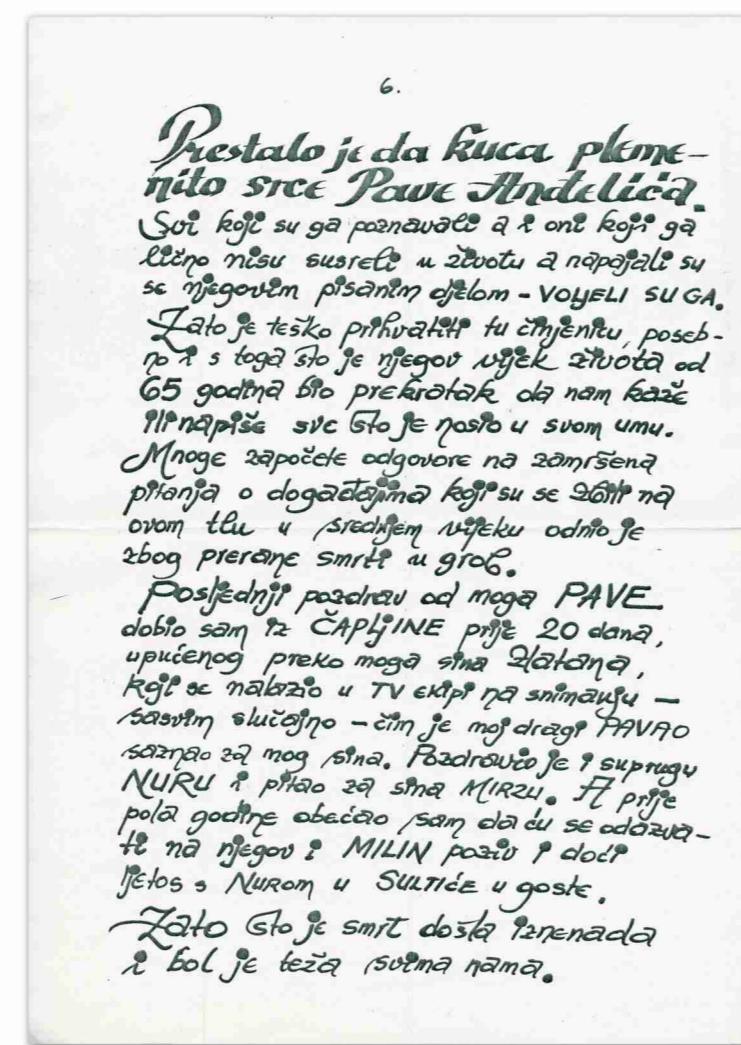
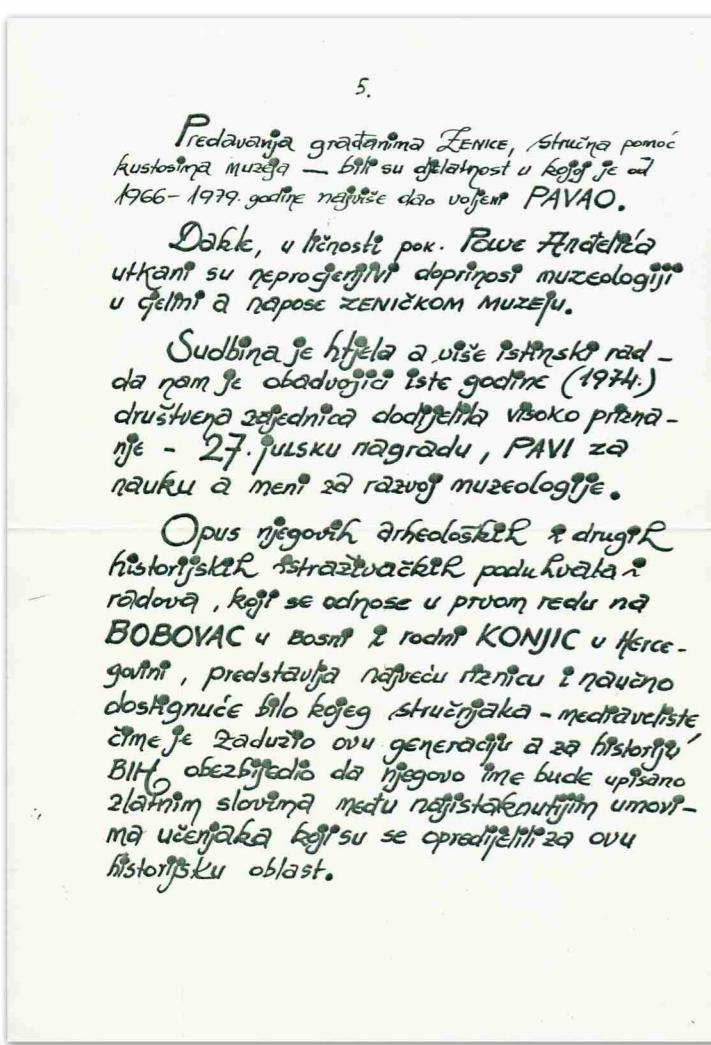
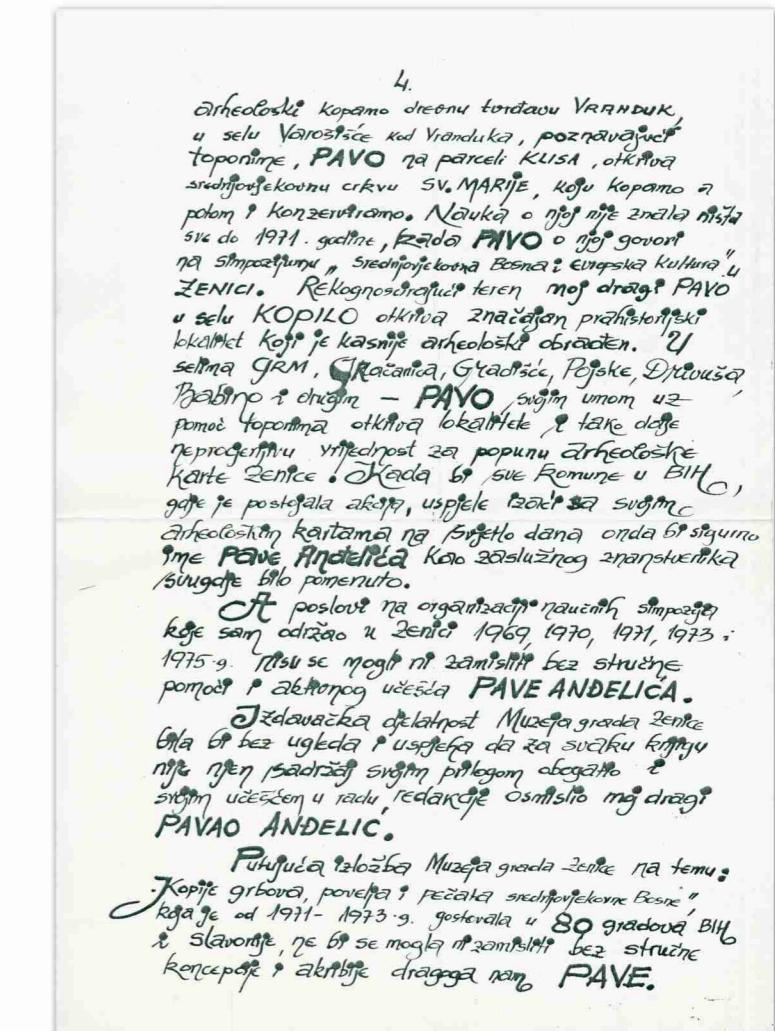
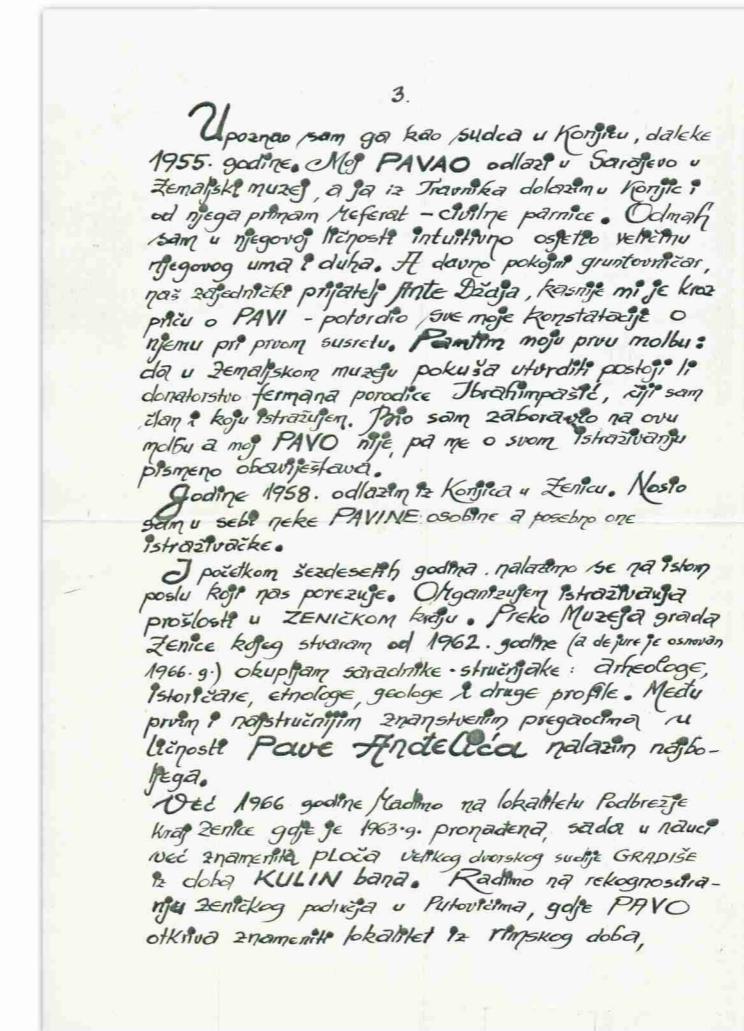
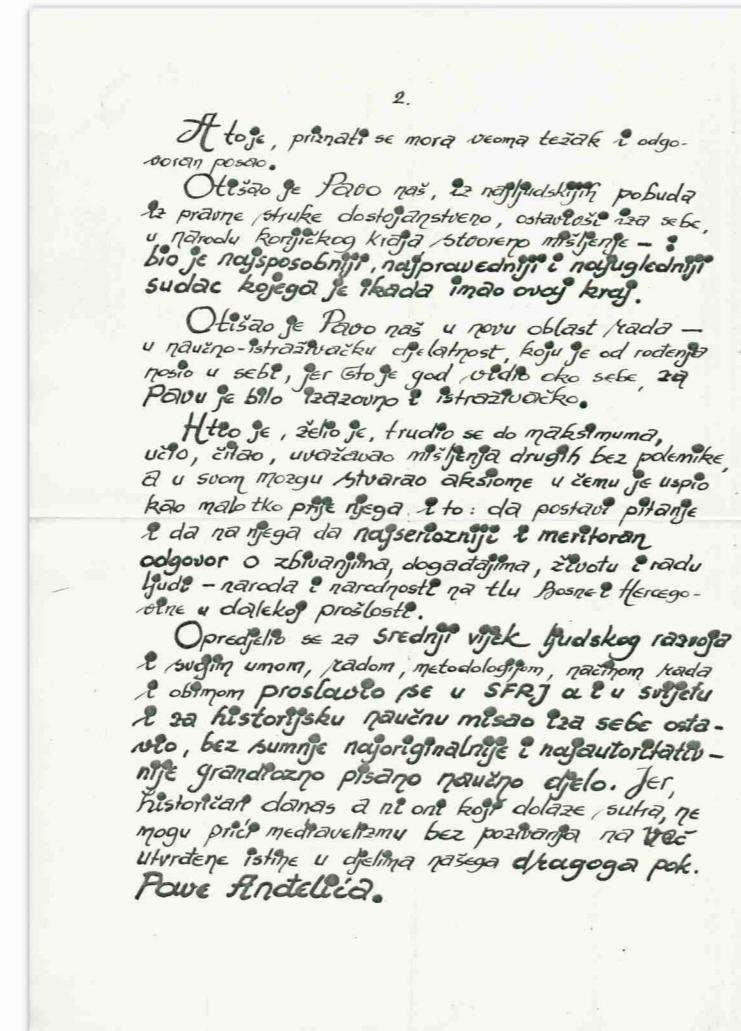
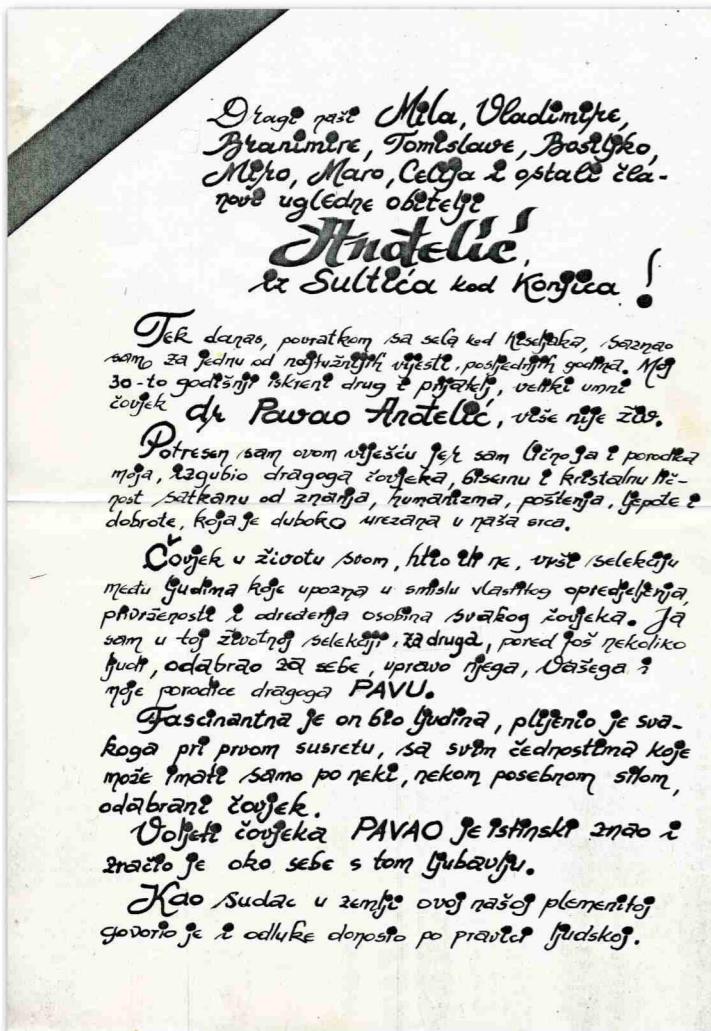
◊ Posobna kategorija monumentalne stambene arhitektture

Bobovac je tipičan primjer srednjovjekovnog grada u njegovoj razvijenoj formi. Osim manje citadele, on ima i manje bedemima opasno naselje, sa posobnim izdvojnim ansamblom vladarskog dvora i takoefer posobno formiranim ansamblom sakralnih objekata. Ispod zidina utvrđenog nalaze se i ostaci podgrađa.

Fortifikaciona arhitektura Bobovca, i po planu i po tehniki, savski se ukupno u standardu svoje vremene i prostora, koji su kod suvremenih vladarskih dvorova, uzeti kao posobne cjeiline, na čega i njezina identitetnost još daleko značajnija. Još zanimljiviju pojedostavljava predstavljanje zaјedničke stilsko osobitine pojedinih objekata dvostrukim reljefnim čestim proučinama i zloga tog vremena. Manje su poznate vladarski dvorovi, uzeti kao posobne cjeiline, na čega i njezina identitetnost još daleko značajnija. Još zanimljiviju pojedostavljava predstavljanje zaјedničke stilsko osobitine pojedinih objekata dvostrukim reljefnim čestim proučinama i zloga tog vremena. Manje su poznate vladarski dvorovi, uzeti kao posobne cjeiline, na čega i njezina identitetnost još daleko značajnija. Još zanimljiviju pojedostavljava predstavljanje zaјedničke stilsko osobitine pojedinih objekata dvostrukim reljefnim čestim proučinama i zloga tog vremena. Manje su poznate vladarski dvorovi, uzeti kao posobne cjeiline, na čega i njezina identitetnost još daleko značajnija. Još zanimljiviju pojedostavljava predstavljanje zaјedničke stilsko osobitine pojedinih objekata dvostrukim reljefnim čestim proučinama i zloga tog vremena. Manje su poznate vladarski dvorovi, uzeti kao posobne cjeiline, na čega i njezina identitetnost još daleko značajnija. Još zanimljiviju pojedostavljava predstavljanje zaјedničke stilsko osobitine pojedinih objekata dvostrukim reljefnim čestim proučinama i zloga tog vremena. Manje su poznate vladarski dvorovi, uzeti kao posobne cjeiline, na čega i njezina identitetnost još daleko značajnija. Još zanimljiviju pojedostavljava predstavljanje zaјedničke stilsko osobitine pojedinih objekata dvostrukim reljefnim čestim proučinama i zloga tog vremena. Manje su poznate vladarski dvorovi, uzeti kao posobne cjeiline, na čega i njezina identitetnost još daleko značajnija. Još zanimljiviju pojedostavljava predstavljanje zaјedničke stilsko osobitine pojedinih objekata dvostrukim reljefnim čestim proučinama i zloga tog vremena. Manje su poznate vladarski dvorovi, uzeti kao posobne cjeiline, na čega i njezina identitetnost još daleko značajnija. Još zanimljiviju pojedostavljava predstavljanje zaјedničke stilsko osobitine pojedinih objekata dvostrukim reljefnim čestim proučinama i zloga tog vremena. Manje su poznate vladarski dvorovi, uzeti kao posobne cjeiline, na čega i njezina identitetnost još daleko značajnija. Još zanimljiviju pojedostavljava predstavljanje zaјedničke stilsko osobitine pojedinih objekata dvostrukim reljefnim čestim proučinama i zloga tog vremena. Manje su poznate vladarski dvorovi, uzeti kao posobne cjeiline, na čega i njezina identitetnost još daleko značajnija. Još zanimljiviju pojedostavljava predstavljanje zaјedničke stilsko osobitine pojedinih objekata dvostrukim reljefnim čestim proučinama i zloga tog vremena. Manje su poznate vladarski dvorovi, uzeti kao posobne cjeiline, na čega i njezina identitetnost još daleko značajnija. Još zanimljiviju pojedostavljava predstavljanje zaјedničke stilsko osobitine pojedinih objekata dvostrukim reljefnim čestim proučinama i zloga tog vremena. Manje su poznate vladarski dvorovi, uzeti kao posobne cjeiline, na čega i njezina identitetnost još daleko značajnija. Još zanimljiviju pojedostavljava predstavljanje zaјedničke stilsko osobitine pojedinih objekata dvostrukim reljefnim čestim proučinama i zloga tog vremena. Manje su poznate vladarski dvorovi, uzeti kao posobne cjeiline, na čega i njezina identitetnost još daleko značajnija. Još zanimljiviju pojedostavljava predstavljanje zaјedničke stilsko osobitine pojedinih objekata dvostrukim reljefnim čestim proučinama i zloga tog vremena. Manje su poznate vladarski dvorovi, uzeti kao posobne cjeiline, na čega i njezina identitetnost još daleko značajnija. Još zanimljiviju pojedostavljava predstavljanje zaјedničke stilsko osobitine pojedinih objekata dvostrukim reljefnim čestim proučinama i zloga tog vremena. Manje su poznate vladarski dvorovi, uzeti kao posobne cjeiline, na čega i njezina identitetnost još daleko značajnija. Još zanimljiviju pojedostavljava predstavljanje zaјedničke stilsko osobitine pojedinih objekata dvostrukim reljefnim čestim proučinama i zloga tog vremena. Manje su poznate vladarski dvorovi, uzeti kao posobne cjeiline, na čega i njezina identitetnost još daleko značajnija. Još zanimljiviju pojedostavljava predstavljanje zaјedničke stilsko osobitine pojedinih objekata dvostrukim reljefnim čestim proučinama i zloga tog vremena. Manje su poznate vladarski dvorovi, uzeti kao posobne cjeiline, na čega i njezina identitetnost još daleko značajnija. Još zanimljiviju pojedostavljava predstavljanje zaјedničke stilsko osobitine pojedinih objekata dvostrukim reljefnim čestim proučinama i zloga tog vremena. Manje su poznate vladarski dvorovi, uzeti kao posobne cjeiline, na čega i njezina identitetnost još daleko značajnija. Još zanimljiviju pojedostavljava predstavljanje zaјedničke stilsko osobitine pojedinih objekata dvostrukim reljefnim čestim proučinama i zloga tog vremena. Manje su poznate vladarski dvorovi, uzeti kao posobne cjeiline, na čega i njezina identitetnost još daleko značajnija. Još zanimljiviju pojedostavljava predstavljanje zaјedničke stilsko osobitine pojedinih objekata dvostrukim reljefnim čestim proučinama i zloga tog vremena. Manje su poznate vladarski dvorovi, uzeti kao posobne cjeiline, na čega i njezina identitetnost još daleko značajnija. Još zanimljiviju pojedostavljava predstavljanje zaјedničke stilsko osobitine pojedinih objekata dvostrukim reljefnim čestim proučinama i zloga tog vremena. Manje su poznate vladarski dvorovi, uzeti kao posobne cjeiline, na čega i njezina identitetnost još daleko značajnija. Još zanimljiviju pojedostavljava predstavljanje zaјedničke stilsko osobitine pojedinih objekata dvostrukim reljefnim čestim proučinama i zloga tog vremena. Manje su poznate vladarski dvorovi, uzeti kao posobne cjeiline, na čega i njezina identitetnost još daleko značajnija. Još zanimljiviju pojedostavljava predstavljanje zaјedničke stilsko osobitine pojedinih objekata dvostrukim reljefnim čestim proučinama i zloga tog vremena. Manje su poznate vladarski dvorovi, uzeti kao posobne cjeiline, na čega i njezina identitetnost još daleko značajnija. Još zanimljiviju pojedostavljava predstavljanje zaјedničke stilsko osobitine pojedinih objekata dvostrukim reljefnim čestim proučinama i zloga tog vremena. Manje su poznate vladarski dvorovi, uzeti kao posobne cjeiline, na čega i njezina identitetnost još daleko značajnija. Još zanimljiviju pojedostavljava predstavljanje zaјedničke stilsko osobitine pojedinih objekata dvostrukim reljefnim čestim proučinama i zloga tog vremena. Manje su poznate vladarski dvorovi, uzeti kao posobne cjeiline, na čega i njezina identitetnost još daleko značajnija. Još zanimljiviju pojedostavljava predstavljanje zaјedničke stilsko osobitine pojedinih objekata dvostrukim reljefnim čestim proučinama i zloga tog vremena. Manje su poznate vladarski dvorovi, uzeti kao posobne cjeiline, na čega i njezina identitetnost još daleko značajnija. Još zanimljiviju pojedostavljava predstavljanje zaјedničke stilsko osobitine pojedinih objekata dvostrukim reljefnim čestim proučinama i zloga tog vremena. Manje su poznate vladarski dvorovi, uzeti kao posobne cjeiline, na čega i njezina identitetnost još daleko značajnija. Još zanimljiviju pojedostavljava predstavljanje zaјedničke stilsko osobitine pojedinih objekata dvostrukim reljefnim čestim proučinama i zloga tog vremena. Manje su poznate vladarski dvorovi, uzeti kao posobne cjeiline, na čega i njezina identitetnost još daleko značajnija. Još zanimljiviju pojedostavljava predstavljanje zaјedničke stilsko osobitine pojedinih objekata dvostrukim reljefnim čestim proučinama i zloga tog vremena. Manje su poznate vladarski dvorovi, uzeti kao posobne cjeiline, na čega i njezina identitetnost još daleko značajnija. Još zanimljiviju pojedostavljava predstavljanje zaјedničke stilsko osobitine pojedinih objekata dvostrukim reljefnim čestim proučinama i zloga tog vremena. Manje su poznate vladarski dvorovi, uzeti kao posobne cjeiline, na čega i njezina identitetnost još daleko značajnija. Još zanimljiviju pojedostavljava predstavljanje zaјedničke stilsko osobitine pojedinih objekata dvostrukim reljefnim čestim proučinama i zloga tog vremena. Manje su poznate vladarski dvorovi, uzeti kao posobne cjeiline, na čega i njezina identitetnost još daleko značajnija. Još zanimljiviju pojedostavljava predstavljanje zaјedničke stilsko osobitine pojedinih objekata dvostrukim reljefnim čestim proučinama i zloga tog vremena. Manje su poznate vladarski dvorovi, uzeti kao posobne cjeiline, na čega i njezina identitetnost još daleko značajnija. Još zanimljiviju pojedostavljava predstavljanje zaјedničke stilsko osobitine pojedinih objekata dvostrukim reljefnim čestim proučinama i zloga tog vremena. Manje su poznate vladarski dvorovi, uzeti kao posobne cjeiline, na čega i njezina identitetnost još daleko značajnija. Još zanimljiviju pojedostavljava predstavljanje zaјedničke stilsko osobitine pojedinih objekata dvostrukim reljefnim čestim proučinama i zloga tog vremena. Manje su poznate vladarski dvorovi, uzeti kao posobne cjeiline, na čega i njezina identitetnost još daleko značajnija. Još zanimljiviju pojedostavljava predstavljanje zaјedničke stilsko osobitine pojedinih objekata dvostrukim reljefnim čestim proučinama i zloga tog vremena. Manje su poznate vladarski dvorovi, uzeti kao posobne cjeiline, na čega i njezina identitetnost još daleko značajnija. Još zanimljiviju pojedostavljava predstavljanje zaјedničke stilsko osobitine pojedinih objekata dvostrukim reljefnim čestim proučinama i zloga tog vremena. Manje su poznate vladarski dvorovi, uzeti kao posobne cjeiline, na čega i njezina identitetnost još daleko značajnija. Još zanimljiviju pojedostavljava predstavljanje zaјedničke stilsko osobitine pojedinih objekata dvostrukim reljefnim čestim proučinama i zloga tog vremena. Manje su poznate vladarski dvorovi, uzeti kao posobne cjeiline, na čega i njezina identitetnost još daleko značajnija. Još zanimljiviju pojedostavljava predstavljanje zaјedničke stilsko osobitine pojedinih objekata dvostrukim reljefnim čestim proučinama i zloga tog vremena. Manje su poznate vladarski dvorovi, uzeti kao posobne cjeiline, na čega i njezina identitetnost još daleko značajnija. Još zanimljiviju pojedostavljava predstavljanje zaјedničke stilsko osobitine pojedinih objekata dvostrukim reljefnim čestim proučinama i zloga tog vremena. Manje su poznate vladarski dvorovi, uzeti kao posobne cjeiline, na čega i njezina identitetnost još daleko značajnija. Još zanimljiviju pojedostavljava predstavljanje zaјedničke stilsko osobitine pojedinih objekata dvostrukim reljefnim čestim proučinama i zloga tog vremena. Manje su poznate vladarski dvorovi, uzeti kao posobne cjeiline, na čega i njezina identitetnost još daleko značajnija. Još zanimljiviju pojedostavljava predstavljanje zaјedničke stilsko osobitine pojedinih objekata dvostrukim reljefnim čestim proučinama i zloga tog vremena. Manje su poznate vladarski dvorovi, uzeti kao posobne cjeiline, na čega i njezina identitetnost još daleko značajnija. Još zanimljiviju pojedostavljava predstavljanje zaјedničke stilsko osobitine pojedinih objekata dvostrukim reljefnim čestim proučinama i zloga tog vremena. Manje su poznate vladarski dvorovi, uzeti kao posobne cjeiline, na čega i njezina identitetnost još daleko značajnija. Još zanimljiviju pojedostavljava predstavljanje zaјedničke stilsko osobitine pojedinih objekata dvostrukim reljefnim čestim proučinama i zloga tog vremena. Manje su poznate vladarski dvorovi, uzeti kao posobne cjeiline, na čega i njezina identitetnost još daleko značajnija. Još zanimljiviju pojedostavljava predstavljanje zaјedničke stilsko osobitine pojedinih objekata dvostrukim reljefnim čestim proučinama i zloga tog vremena. Manje su poznate vladarski

P. Andelić nadgleda arheološka iskopavanja u Milima 1967. godine

CRKVA SVETOG NIKOLE U ARNAUTOVIĆIMA KOD VISOKOG

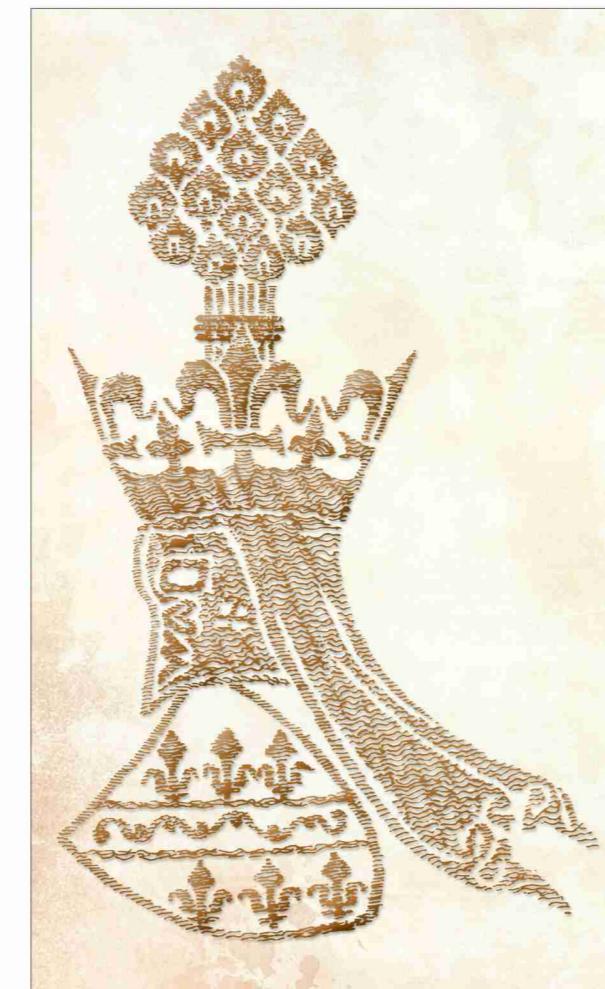
Blagi reljef, umjerena klima, bogatstvo vodom, šarolikost kopnenog i vodenog biljnog i životinjskog svijeta, bogatstvo metalima, obradiva i plodna zemlja u Centralnom bosanskom bazenu bili su pogodni za egzistenciju raznih vrsta ljudskih zajednica. Geografska sredina je u formiraju tih zajednica, od preistorije čovječanstva do danas, igrala najvažniju ulogu, jer je svaka od tih zajednica sa svojom kulturom u neku ruku rezultat adaptacije jedne društvene grupe sredini u kojoj je nastala. Nije začudujuće da je baš Visoko sa svojom blizom ili daljom okolinom, kroz vijekove, imalo onu ulogu koju mu je istorija dala. O tome svjedoče zemljom pokrivenе ruševine značajnih objekata i prašinom zavijene i zaboravljene arhivske listine negdje u depoima muzeja i arhiva. Ako bismo napravili red pa počeli obradivati problem po problem, planski, naši bi istorijski izvori ugledali svjetlost dana, a naša pokoljenja imala na čemu da se vaspitavaju.

Zavičajni muzej u Visokom, uz stručnu pomoć Zemaljskog muzeja iz Sarajeva, pravi prve korake na tom putu.

Probno arheološko iskopavanje u selu Arnautovići imalo je za cilj da ustanovi u kakvom su stanju zidovi crkve sv. Nikole, da otkrije eventualnu nekropolu-groblje i druge prateće arhitektonске objekte. Zahvaljujući lijepom vremenu, koje je trajalo do kraja oktobra, radovi su tekli normalno i za planiranih dvadesetak dana uradilo se više nego što se očekivalo.

ŠTA KAŽE LEGENDA

Selo Arnautovići leži dva kilometra sjeverozapadno od željezničke stanice Visoko. Smješteno je uz samu rijeku Bosnu kod ušća potoka Gorušice. U sjevernom vrhu sela kod posljednjih kuća Pašića i Mujanovića primjećuje se nešto užvišeni teren oko koga je obrađena zemlja. Ta platforma ima tlocrt pravougaonika dimenzija oko 30x22 metra. Trenutno je obrasla travom i služi vlasniku kao najbljiža ispaša za stoku. Parcela je poznata pod imenom "Zidina". Legenda kaže da je tu bila crkva, da je pred crkvom među djevojkama u kolu igrao i sam kralj, da ga je sa grada Visoki durbinom vidjela ljubomorna kraljica i da je svetivši se kralju predala ključeve grada Turcima, a sama je natovarivši konje silnim blagom, koje je naopako potkovala, nestala bez traga. Stanovnici sela se sjećaju teferića na Ilindan-Alđun održavanih na terenu gdje su sada ruševine crkve i groblja.

Likovna rekonstrukcija grba kralja Tvrtka I

OVOGODIŠNJE ISKOPAVANJE

Istočni rub platforme imao je u svom profilu tragove zida. Na to mjesto, jer je to jedini trag zida, postavljena je sonda u pravcu SI-JZ. Sonda je bila duga 20 sa prosječnom širinom 5 metara, tako da se uskoro otvorio prostor od četiri kvadrata 5x4 metra. Kvadratnom mrežom je obuhvaćen otvoreni zid i dio nekropole-groblja koje se pružalo uz taj zid. Posao je podijeljen na dva dijela. Jedna grupa pratila je perimetralne-vanjske zidove crkve, da bi konstatovala njihovu očuvanost, a druga se pozabavila grobljem. Kasnije se konstatovalo da je zid na koga se naslonila sonda ustvari vanjsko lice zida apside-oltara crkve.

Grobovi otvoreni u ovogodišnjoj kampanji su u stvari dio velikog groblja koje se prostiralo unaokolo crkve.

Piše: Ljiljana Tomičić, arheolog
direktor Zavičajnog muzeja

PRETHODNA ISTRAŽIVANJA

Na toj istoj parceli Zemaljski muzej iz Sarajeva je 1909. i 1910. godine vršio arheološko iskopavanje. Iskopavanje je nadzirao Dr. Karlo Pač, tadašnji kustos, koji je, prema naknadnim informacijama, samo povremeno navraćao na radilište dok je stvarne radove izvodio muzejski poslužitelj Mustafa (Mujaga) Salihagić. Rezultati rada nisu nikada objavljeni niti u Zemaljskom muzeju ima terenske dokumentacije. Inventarisanje predmeta donesenih sa terena nije izvršeno, tako da se danas, izuzev nekoliko zlatnih prstenova, ukrasnih pločica i fragmenata brokata uopće ne zna što je iz Arnautovića. Jedini podatak koji je ostavio Dr. Patsch (Pač) je kratka bilješka u zapisniku muzejskih konferencijskih 1914. g. da je u selu Arnautovići kod Visokog uz obalu rijeke Bosne nadena crkva sa grobljem. Dr. Čiro Truhelka smatra da su crkva koja se spominje na ploči Kulina bana (nadena u Muhašinovićima 1898. godine) i crkva u Arnautovićima istovjetne. Dr. Vlado Čorović je dao najpodrobnejše podatke napominjući da se u Arnautovićima nalazi crkva iz vremena bosanskih kraljeva, da je ona djelomično sagradena na temeljima starije crkve a ova na temeljima rimske zgrade. Pavlo Andelić je u ovaj problem unio nešto više svjetla. Radeći na sredivanju srednjovjekovne zbirke u Zemaljskom muzeju on je zapazio nekoliko malih kutija sa vrlo vrijednim inventarom. Uz ostatke brokata bila je ceduljica pisana rukom Mujage, čovjeka

arhitektonskih objekata. Od usjela potoka Gorušice, uzvodno prve obradive terase zovu se "Selišća" a na njih se naslanja "Vino" i "Lanišća". Uz rijeku Bosnu prema Ozrakovićima nalazi se grupa parcela "Donji i gornji zgonovi" – plodna obradiva zemlja, uz samu obalu rijeke Bosne nalazi se vrelo Gavranici, a nedaleko od separacije vrelo Vilajetovići. Nešto niže tunela je "Brod" prelaz preko rijeke Bosne na njenu drugu obalu u Moštare gdje je lociran banski i kraljevski dvor i hiša (kuća) Dida bosanske krstjanske crkve.

Ako se na tom terenu apstrahuje sve što je izgrađeno u XIX i XX vijeku, što je razbilo geografsko jedinstvo prostora, jasno je da je ovakva koncentracija parcela sa karakterističnim srednjovjekovnim nazivima imala svoje opravdanje. Stanovnici grupe kuća, od kojih je danas ostao samo naziv "Zidine", imali su ovdje izvanredne uslove za život, koje je pružao sam teren.

Crkva sv. Nikole je redovnička crkva i pripadala je krugu franjevačkog samostana. Za ovaj samostan, koji se smatra najstarijim franjevačkim samostanom u BiH, vezana je istorija franjevačkog reda a za ostale zgrade iz njegovog kruga i dio državnog života srednjovjekovne Bosne, onoga koji je bio u isključivoj kompetenciji "Zbora bosanske vlastele" – biranje vladara, krunisanje vladara, objava rata i mira, podjela posjeda.

Ime sela Arnautovići nije starije od XVII vijeka. Vjerovalno je da se ono prije zvalo Mile. Bosanske povelje, dubrovački

Brokatni plašt kralja Tvrtka I iz Mila

koji je neposredno vršio kopanje. Iz sadržaja ceduljice vidi se da je u oltaru crkve u drvenoj "kisti" ležao skelet. Kista je bila prekrivena boščom sa vezenim grbom kralja Tvrtka I. Grbovi su vezeni usukanom zlatnom žicom na jačoj svilenoj tkanini. Čini se da su grbovi aplicirani na bošču, možda plašt kojim je bio prekriven sanduk sa mrtvacem.

SREDIŠTE ZBIVANJA U BOSNI

"Zidine" ne zahvataju samo opisanu parcelu. Prema katastarskim podacima ovim imenom obuhvaćen je teren od 15,5 dunuma, i prostire se od obale rijeke Bosne prema istoku, ispod pruge normalnog kolosjeka prema lijevoj obali potoka Gorušice do prvih kuća Babića. Za srednji vijek ovakvi veliki prostori "Zidina" značio je veliku koncentraciju

izvori i franjevačka tradicija znaju za crkvu sv. Nikole u Milama. Crkva sa kompleksom zgrada preživjela je tursku okupaciju 1463. godine i još gotovo dva vijeka živjela, naravno sa manjim kompetencijama i užom djelatnošću. Vjerovalno je da je cijeli kompleks potpuno uništilo princ Eugen Savojski za vrijeme svoje provale u Bosnu krajem XVII vijeka, jer opat Mavro Orbini 1601. godine spominje crkvu sa "kraljevskom kapelom" u Milima, što znači da je ona tada bila pod krovom.

Sondažno iskopavanje koje je završeno ove godine je načinjanje jednog velikog problema, koji će se ako se za to nađe dovoljno finansijskih sredstava, polako iz godine u godinu da riješi.